

פרשת וירא

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

המאורעות מחוללי עם ישראל מתעצמים בפרשת השבוע • המלאכים באוהל אברהם והבטחתם • מהפכת סדום ועמורה • הולדת יצחק ונסיון העקידה • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

אברהם אבינו היה ידוע ומפורסם במצוות הכנסת אורחים. לאוהלו היו ארבעה פתחים, מכל רוחות השמים, כדי שכל עני או עובר אורח עייף ויגע לא יצטרך לבזבז שניות יקרות לחפש את פתח הכניסה. אברהם בעצמו, ללא משרתים או שפחות, היה דואג לאורחיו וממלא את מחסורם, ללא הבדל בין איש לרעהו. את כולם הכניס למעונו. על מסירותו הרבה לקיום מצוה זו אנו קוראים בתחילת פרשת השבוע.

אורחים מיוחדים בבית אברהם

לא עברו שלושה ימים מאז מל אברהם את עצמו (להזכירכם: בגיל 99! והוא כבר יושב בפתח אוהלו ומחכה לאורחים, למרות שהקב"ה בכוונה הוציא חמה מנרתיקה. החמסין הכבד נועד להגן עליו מטרדת האורחים, למען ינוח מעט ויתאושש מכאב המילה. אברהם אינו מוותר והוא תר אחר אורחים. לפתע נגלו לעיניו מרחוק שלושה עוברי אורח. הוא רץ לקראתם ומזמינם לביתו. תחילה הציע להם מים לרחצה וכהרגלו, רץ בעצמו אל הרפת להביא משם שלושה עגלים, מהם הכין מעדנים לאורחיו. אותם עוברי אורח היו, כפי שנודע לאברהם מאוחר יותר, מלאכים שנשלחו אליו במיוחד ע"י ה'. על אחד מהם, מיכאל שמו, הוטל לבשר לאברהם כי יולד לו בן זכר: "שוב אשוב אליך כעת חיה (לשנה הבאה) והנה בן לשרה אשתך". האחר, רפאל שמו, ריפא את אברהם מכאביו. משסיימו את תפקידם אצל אברהם המשיכו בדרכם אל סדום...

מהפכת סדום ועמורה

בינתיים מחליט אלוקים לגלות לאברהם כי הוא עומד להחריב את סדום ועמורה, שאנשיהם היו ידועים במעשיהם הרעים והאכזריים. אברהם, אשר מידת החסד והרחמים ממלאת את כל ישותו, מנסה לסנגר ולהציל את הערים הללו מעונשם הכבד. רק לאחר שהקב"ה משיבו כי אין שם אפילו עשרה צדיקים, משתתק אברהם. באותו זמן הגיעו המלאכים אל ביתו של לוט (אחינו של אברהם) אשר בסדום. למשמע בואם צרו אנשי העיר על פתח הבית, שהרי אחת מ"תקנות" העיר קבעה כי אין להכניס אורחים. רצונם של אנשי סדום היה לעשות שמות באורחים ולענותם, כדי שלא יבואו יותר, אך משניסו לפרוץ את דלת הבית לקו בעיוורון. אז הודיעו המלאכים ללוט כי הם עומדים להרוס ולהשחית את כל העיר במצוות אלוקים. הם זרזוהו לקחת את כל משפחתו ורכושו ולצאת מן העיר. כן הורו לו ללכת אל אחת הערים הקרובות בה לא יגעו לרעה והזהירו אותו לבל יביט לאחור. אש וגופרית נחתו מן השמים - "ויהפוך (ה') את הערים... ואת כל יושבי הערים..."

הולדת יצחק

"וה' פקד את שרה כאשר אמר..." - ה' קיים את הבטחתו לאברהם ובדיוק כפי שבישר להם המלאך, כעבור שנה, נולד להם בן זכר - ויקרא שמו יצחק. אברהם היה אז בן מאה שנה ושרה בת תשעים! כעבור שמונת הימים מל אברהם את בנו ו"ביום הגמל את יצחק" ערך אברהם משתה גדול אליו הגיעו אנשים מכל קצות הארץ.

פרשת וירא

תרבות רעה

כל הבאים לביתו של אברהם התפעלו מן הניסים שקרו לאברהם ושרה, וברכו ושיבחו לא-ל עליון. רק אחד היה שם שכל הניסים והמופתים לא שעו ולא פגעו בו כלל והוא עשה צחוק מכל ענין שבקדושה. היה זה ישמעאל בן הגר המצרית, שפחתם של אברהם ושרה. על ישמעאל נאמר (בפרשת לך לך): "והוא יהיה פרא אדם, ידו בכל ויד כל בו".

"ותרא שרה את בן הגר המצרית . . מצחק, ותאמר לאברהם ; גרש האמה (השפחה) הזאת ואת בנה..." . נכמרו רחמיו של אברהם על בנו והוא התלבט מאוד אם אכן לגרשם, אך באותו לילה נגלה אליו אלוקים באומרו ; "...כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה, כי ביצחק יקרא לך זרע". בהתאם לכך שילח למחרת בבוקר את הגר לבאר-שבע, שם גידלה את בנה לאחר שמלאך האלוקים עודד אותה באומרו ; "קומי שאי את הנער . . כי לגוי (עם) גדול אשימנו".

עקידת יצחק

"והאלוקים ניסה את אברהם" - לאחר שגרש מעליו את בנו, ישמעאל, נותר אברהם עם בנו יצחק, אותו אהב יותר מכל. באותה עת קיטרג השטן בבית-דין של מעלה: ראו, בסעודה שערך אברהם לרגל הולדת בנו לא הקריב אפילו קורבן אחד בתור תודה לה'! השיבו הקב"ה: הרי עשה זאת בשביל בנו, אילו הייתי אומר לו שיזבחהו לפני היה עושה זאת. כהוכחה לדבריו פונה האלוקים אל אברהם ומצווהו: "קח נא את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק . . והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך".

אברהם אינו מתמהמה - "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו . . וילך אל המקום אשר אמר אליו האלוקים". מיד כשהגיעו לראש ההר הכין את המזבח שיועד להקריב עליו את יצחק. לאחר מכן הניח עליו את יצחק, קשר את ידיו ורגליו ונטל את הסכין בכדי לשחטו...

באותו רגע נשמע קול מלאך האלוקים מן השמים: "אברהם, אברהם. ! . אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה, כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה..." . בכל זאת רצה אברהם אבינו להקריב קרבן לה' ואז נגלה לעיניו, בסבך העצים, איל - "ויעלהו לעולה תחת בנו. לאחר מכן הקריא בפניו המלאך את דבר ה': "...כי יען אשר עשית את הדבר הזה . . כי ברך אברכך וארבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים..." .

עמידתו של אברהם בנסיון הגדול, תוך כדי מסירות נפש, זיכתה והפיחה כוחות חדשים בקרב בניו עד סוף כל הדורות. לא לחינם אנו אומרים בכל יום בתפילה את פרשת עקידת יצחק, המשמשת לנו סגוריה ומרבה את זכויותינו לפני ה'.

תיקון הנפש בעקבות אברהם אבינו

דברי פתיחה

דור שלם שרוי במצב מבולבל של תנועה מתמדת, עליות וירידות חדות, וחוסר שקט נפשי הולך וגובר. אפילו לפסיכולוגים הגדולים כבר אין מענה ממשי. כמות האנשים שצורכים תרופות פסיכיאטריות רק כדי להמשיך לתפקד בחיי היום יום הולכת וגדלה. נראה כאילו אנחנו בשחיקה מתמדת, אישית ולאומית. לנוכח מצב זה אנו מגיעים ללימוד של פרשת 'וירא'. דרך התורה מורכבת מקיום המצוות, אבל בראש ובראשונה מתיקון המידות, היינו, תיקון הנפש. אמנם המצוות ניתנו כדי לזכך אותנו, אך ללא תיקון

פרשת וירא

המידות בנפש אין כלי להכיל את האור של המצוות. העבודה מחייבת את שניהם. בדרך תורת הקבלה, ננסה הפעם לגעת באותם כלים המסוגלים להביא את הנפש של כולנו למצב מאוזן יותר, כלים שבלעדיהם אנחנו נופלים מטה, מטה, אל הבהמיות השפלה שהופכת את החיים לבלתי נסבלים ומרחיקה אותנו מהיעוד הרוחני שלנו, מהתורה, מהדבקות באור של בורא עולם, אם כיחידים ואם כחברה. פרשת 'וירא' היא אבן יסוד בבניה נכונה ומועילה של נפש האדם.

קורות הפרשה

הפרשה מתחילה בביקור שלושת המלאכים אצל אברהם ובשורת הלידה של יצחק. לאחר מכן מסופר על הפיכת סדום ועמורה והסיפור של לוט ובנותיו, סיפור המפגש בין אבימלך, אברהם ושרה, הדומה להפליא למפגש שהיה להם עם פרעה. לאחר מכן, לידת יצחק וברית המילה שלו, גרוש ישמעאל, ברית אבימלך ואברהם שבסופה אברהם נוטע אשל בבאר שבע, ובסופה של הפרשה, עקדת יצחק ולידת רבקה. בתוך המכלול הזה, נתמקד בענין מהות הניסיונות שעבר אברהם אבינו, עד לניסיון העשירי, הגדול והקשה מכולם, עקדת יצחק ונראה כיצד סיפורים אלה מלמדים אותנו על עבודת הנפש של כל אחד מאתנו ועל דרך עבודת השם שאנו מצויים לעשות.

קיום העולם בחסד ואהבה

מתוך עשר הספירות הבונות את כל המציאות, הראשונה שבשבע הספירות התחתונות המייצגות את מציאות העולם הזה היא ספירת החסד, דרכה עובר השפע משלוש הספירות העליונות אל כל יתר הספירות עד המלכות. ספירה זו היא הסיבה והקיום של שש הספירות שתחתיה. כתוב, בתהילים, "כִּי-אֶמְרֶתִי--עוֹלָם, חֶסֶד יִבְנֶה" (תהילים פ"ט ג'). רבי עקיבא אמר, "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" (מסכת נדרים), כי האהבה היא היסוד והקיום לעולם כולו. "כל סדר בריאת העולם וקיומו בהמשך הדורות הוא ע"י מידת האהבה" (נתיבות שלום, וירא). אנו יודעים שבית המקדש השני נחרב על שנאת חינם, וזאת מפני שהשנאה עומדת בניגוד לתכלית הבריאה ומערערת את יסודות העולם. על כן גם נאמר שאין דבר שנאו על הקב"ה יותר מהמחלוקת, שהיא ההיפוך הגמור למידת החסד והאהבה. אברהם אבינו הגיע למידה כזאת של אהבה, עד שנהיה בעצמו מרכבה לספירת החסד. מאברהם אבינו מתחיל תיקונו של עולם. אדם הראשון קלקל ואברהם התחיל את עולם התיקון, והדברים עמוקים מאוד. אנו רואים שהתיקון של עולמנו מתחיל מספירת החסד, מהכח של אהב, וזהו הכח שהשריש אברהם אבינו בעם ישראל, אהבת ה' ואהבת הבריות, לכל הדורות.

מדרגה אמיתית

כתוב בפרקי אבות, "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו, ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו". הרמב"ן מפנה את תשומת לבנו לעובדה שמעלתו הגדולה של אברהם אבינו לא נבעה מכך שהוא קיים את כל התורה כולה עוד בטרם שניתנה, אלא בזכות זה שעמד באותם עשרה ניסיונות. מה העניין של הניסיונות של אברהם אבינו ומה העניין של הניסיונות שכל אחד מאתנו ניצב בפניהם במשך כל ימי חייו? אומר הבעל שם טוב זיע"א, "שבשעה שמנסים את האדם, נוטלים ממנו את כל ההארות והמדרגות שלו, והוא שרוי אז בקטנות המוחין" (בעש"ט על התורה). ברור שכאשר בן אדם בגדלות מוחין, יש לו דעת ושפע של אור, בטחון והרגשה טובה, יש באפשרותו לעמוד כמעט בכל ניסיון ואין בזה חידוש גדול. אלא, אומר ה"נתיבות שלום", "העמידה בנסיון בעת הקטנות מוחין דוקא, היא המבחן על מדרגתו האמיתית של האדם בעבודת ה'". כמו אדם שאוהב לעזור לחבריו, המבחן האמיתי שלו יהיה רק כאשר יגיע קושי גדול בפניו או שלמשל העזרה תדרוש ממנו ויתור גדול על צרכי עצמו, אז תהיה שעת המבחן לטבע שלו לעזור לזולתו.

מדרגת הקביעות הטבעית

פרשת וירא

המדרגה שאנו שואפים להגיע אליה בעבודה הרוחנית, בעבודת ה', היא שכל העבודה תהיה אצלנו בבחינת טבע ראשון, בבחינת קביעות בנפש, "בחינה שאינה תלויה בהארות והשגות, אלא שהיא חלק ממהותנו ומציאותנו. כמו שאדם אוכל, שותה וישן, שאינו צריך לזה מוחין כלל, אלא זה טבעיותו, כך צריכה עבודת השם להיות טבעיותו" (נ"ש וירא). בודאי זה נראה בלתי נתפס איך ניתן לאחוז בקביעות כזאת, אבל אנחנו צריכים להשתדל להגיע למצב תודעה של 'שיוויוני', בין אם הנסיבות טובות או קשות ח"ו, מידת האמונה שלנו בטוב צריכה להיות אחידה ויציבה. כמו שאומר דוד המלך, "שְׁוִיִּיתִי ה' לְגִגְדִי תִמְיֵד" (תהילים ט"ז ח'), שכל המצבים יהיו שווים בעינינו, שנדע שהכל מאת השם והכל לטובה. דוד המלך מסיים את הפסוק, "כִּי מִיָּמִינִי, בֵּל-אֲמוֹנֹת" (שם), ומפרשים חז"ל שכאשר אגיע למצב זה של 'שיוויוני' יעמוד ה' לימיני ולא אפול. אולי אפשר להוסיף לענייננו, שמצב התודעה של 'שיוויוני' הוא תוצאה ישירה של הדבקות בימין, ללא מעידה לכאן או לכאן, הידבקות שלמה במידת החסד והאהבה שדיברנו עליה בתחילה.

מדרגת האהבה

כאמור, על מדרגה זו של אהבה אנו לומדים מאברהם אבינו. אומר הרה"ק מקוברין בעניין הניסיון בו הושלך אברהם אבינו אל תוך כבשן האש באור כשדים, "כי החידוש הגדול שהיה בזה הוא, לא שאברהם אבינו לא נשרף באור כשדים, אלא, שאור כשדים לא נשרף מגודל אש האהבה שאהב אברהם אבינו את הקב"ה". הקב"ה עצמו קורא לאברהם אבינו, "אֲבִרְכְּךָ אֶבְרָהָם" (ישעיהו מ"א ח'). יחד עם זאת, אנו לומדים, שכאשר הגיעה השעה של הניסיון העשירי המתואר בפרשה, ניסיון העקדה, עם כל אהבתו לבורא והשתלמותו במידת החסד, היה צריך כח נוסף בשביל לעמוד בניסיון העקדה וזה סוד סיפור עקדת יצחק.

שיתוף כוחות הנפש

בסיפור העקדה כתוב פעמיים על אברהם ויצחק, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו", ועוד בסיום הסיפור כתוב על אברהם ונערי, "וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו". האר"י הקדוש מפרש שעקדה זה מלשון קישור, שבעקדה מדת החסד, המתגלה באברהם, התקשרה עם מידת הגבורה, המתגלה ביצחק, ומדת הגבורה, יצחק, התקשרה עם מידת החסד, אברהם. בניסיונות הראשונים השלים אברהם אבינו את השתלמותו במידת החסד, הניסיונות סבבו כולם על מידת התחסדותו עם בוראו. אבל, בניסיון האחרון הבין אברהם אבינו שאי אפשר לנהוג תמיד רק עם מידת החסד, צריך גם את מידת הגבורה. כתוב, "וְהָאֱלֹקִים, נָסָה אֶת-אֲבִרְכְּךָ". אלוקים זאת מידת הדין, השם הקדוש של מידת היראה, שעיקר הניסיון בעקדה היה דוקא ההתגברות על מידת החסד ואחיזה במידת הגבורה, מעבר מאהבה ליראה והשתלמות בשניהם יחד.

לכן התקשרו אברהם עם יצחק, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו", שרק ע"י אהבה ויראה, חסד וגבורה, כאחד, אפשר היה לעמוד בניסיון העקדה. זהו שכתוב בראשונה, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו". אברהם התקשר עם מדתו של יצחק, מדת היראה ואח"כ, כאשר נודע ליצחק על הניסיון שהוא נועד להיות עולה, מה שכתוב, "לְעֹלָה, בְּנִי", אז כתוב עוד הפעם, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יַחְדָּו", שעכשיו התקשר יצחק עם מדתו של אברהם, מידת האהבה. ע"י שתי המידות, אהבה ויראה כאחד, נתחזק כח הקדושה לעמוד בניסיון.

בזוהר הקדוש נקראות המידות אהבה ויראה, 'תריין כנפין' - שתי כנפיים, שאי אפשר לציפור לעוף רק עם כנף אחת, שהרי אז תוכל אולי לעוף רק בסיבובים סביב עצמה, כמו שקורה לנו הרבה פעמים, אלא שצריך תמיד את שתי הכנפיים, בכל ניסיון, בכל תפילה ובכל פעולה שאנו עושים - חסד וגבורה, אהבה ויראה.

הפעם השלישית, בה נאמר, "וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו", מלמדת אותנו הבט נוסף של עבודת ה'. ידוע שלאחר כל מצוה וכל ניסיון מגיע היצר ומנסה לעשוק אותנו מהשכר השמור לנו. גם לאחר העקדה, בא השטן אל אברהם וניסה לפאר ולשבח אותו על עמידתו בניסיון, כך שתופיע אצל אברהם מידת הגאווה ויאבד את כל המדרגה שהשיג. מה עשה אברהם, שב אל נערי, אליעזר עבדו וישמעאל בנו, שהיו יושבים ובוכים, שבורים מאוד בליבם על שלא ניתן להם חלק באור הגדול הזה, אברהם שב אל מידת הקטנות, ומיד

פרשת וירא

הצטרף אליהם בחיבור מלא עם שיברון ליבם ובכך ניצל ממידת הגאווה שניסה השטן לשתול בליבו ובכך הגיע ניסיון העקידה לשלמות.

שחזור העקדה

מפני שסיפור העקדה מהווה יסוד כה חשוב בשלמות עבודתנו, בכל בוקר, מיד לאחר הנחת התפילין, כל יהודי מחויב לקרוא את כל הפרשייה בשלמותה. כוונות הנחת התפילין רבות, אבל חשוב לדעת ולזכור שכוונה גדולה היא לעקוד את השמאל. יד ימין, צד החסד, עוקד את יד שמאל, צד הגבורה, בשבע כריכות. בכך, למעשה, משחזר היהודי את ניסיון העקדה והופך אותו למציאות חיה בכל יום.

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, הבריאה בנויה ממערכת יחסים של כוחות מנוגדים, לכל דבר יש כח שמתנגד לו, ישנה מלחמה טבעית תמידית והכל בעצם נבנה ע"י כח המלחמה הזאת. מידת הבניה תלויה אם ועד איזו דרגה מתגלה הקו האמצעי שיכול לחבר בין הניגודים ולתת לכל כח את הנוסחא איך לפעול בצורה הנכונה, בלי לשחוק את הצד השני. בקבלה זה נקרא שהקו ימין פועל מלמטה למעלה, והקו שמאל פועל ממעלה למטה. הקו האמצעי עושה את הסדר הזה. איפה שאין קו אמצעי אחד הורס את השני והעולם לא יכול להתקיים. כלל ישראל נקראים הקו האמצעי. יש להם שלושה קוים. "וְהִיָּתָם לִי סֵגֻלָּה מִכָּל-הָעַמִּים" (שמות י"ט ה'). סגולה זה כמו ניקוד סגול, שלוש נקודות. היסודות של ג' קוין הם אצל האבות, אברהם, יצחק ויעקב. אברהם, קו ימין, החסד. יצחק, קו שמאל, הגבורה. יעקב, קו האמצע, תפארת, שהוא מיפה בין הצדדים. בפרשה שלנו, בניסיון העקדה, כשהחסד והגבורה משתלבים ביחד, כפי שראינו, נולד הקו האמצעי, המכריע, יעקב, מידת התפארת. חז"ל דרשו שיעקב מופיע גם כן בפרשה בכתוב, "וַיִּבְקַע, עֲצֵי עֵלֶה", יבקע זה אותיות יעקב. עוד בטרם נולד יעקב אבינו, הכח שלו כבר נמצא בסמוי, מפני שזהו תיקונו של עולם.

כיון שידוע לנו שהתורה אינה ח"ו אוסף של סיפורים בעלמא, אלא שהיא תורת חיים שתכליתה להביא את האדם לתיקון, מובן שבהנחת התפילין וקריאת סיפור העקדה בכל בוקר אין רק תזכורת למעשה של אברהם, אלא יש בה גילוי הקו האמצעי בפנימיות הנפש של האדם, והיא זו שנותנת לנו את התשתית לעבודה נכונה במהלך מאורעותינו במשך היום.

מידת השיתוף

בתחילת סיפור הפיכת סדום ועמורה המופיע בפרשה, מסופר בפרוטרוט הדו-שיח בין אברהם אבינו והקב"ה בדבר הצלת סדום, והדברים ידועים. לעניינינו, כתוב כך, "וַיֵּגֶשׁ אַבְרָהָם, וַיֹּאמֶר: הֲאֵף תִּסָּפֶה, צָדִיק עִם-רָשָׁע". רש"י מפרש את המילה 'ויגש' כך, "מצינו הגשה למלחמה, 'ויגש יואב' (שמואל ב' י' י"ג), הגשה לפיוס, 'ויגש אליו יהודה' (בראשית מ"ד י"ח) והגשה לתפלה, 'ויגש אליו הנביא' (מלכים א' י"ח ל"ו) ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה". רש"י מצביע על שלושה לשונות של 'ויגש' ואומר כי אברהם השתמש בשלושתן. פירוש זה מחזק את מה שנאמר עד כה על מידת השיתוף ואף מוסיף לנו ראייה פנימית לגבי העבודה שיש לנו לעשות כל אחד בנפשו ובמקומו.

השימוש של אברהם בשלושת הגישות של 'ויגש' מלמד אותנו שברב המקרים והניסיונות בחיים אכן לא מספיקה מידה אחת, אלא שדרוש שילוב מוצלח בין מידות שונות. אם אדם נאלץ להתעמת עם חברו, כדאי מאוד שבתוך ה'ויגש' למלחמה, יאחז גם ב'ויגש' לפיוס, כדי שהתוצאה הסופית תהיה עימות שמביא שלום. אם אדם נושא תפילה, לפעמים צריך לשלב בתוך ה'ויגש' של התפילה את ה'ויגש' למלחמה, כי כל מי שהתעמק קצת בסודות התפילה מבין כמה קשה לאותה תפילה לעלות למעלה. הקריאה היא לכל אחד מאתנו ללמוד היטב את המידות השונות בנפשו ולהתחיל להתבונן כיצד עליו להשתמש בכל אחת מהן במינון הנכון, בשילוב הטוב ביותר שיביא לתועלת הגדולה הטמונה בכל דבר ולגילוי האור של הבורא שצפון בכל רגע ובכל שעה מחיינו.

נס להתנוסס

פרשת וירא

דיברנו על עניין הניסיונות של אברהם אבל לא נגענו בעצם השאלה, מדוע בכלל צריך את הניסיונות? מה התכלית שבכך?

החסידות מלמדת אותנו שהמילה נסיון היא מלשון נס, דגל. כמו שכתוב בתהילים, "בַּתְּתָה לִירְאִיךָ נֶס, לְהַתְנוֹסֶס" (תהילים ס' ו'). במדרש אומר רבי יוסי הגלילי על הפסוק, "וְהָאֱלֹקִים, נֶסָה אֶת-אַבְרָהָם", גדלו כנס זה של ספינה, שהוא גבוה מאוד ונראה למרחוק (מדרש רבה). אומר ה"נתיבות שלום", "הניסיונות אשר נתת ליראיך המה מתנה מן השמים כדי לנשוא ולגדלן, להתרומם ולהתעלות... הניסיונות מגביהים את היהודי לדרגות עילאיות, דרגות שאינו מסוגל להגיע אליהם כי אם בזכות עמידתו בניסיונות". התמונה מתבהרת, זכות זה מלשון זיכור, הניסיונות מזככים את החומר העב שלנו, מזככים את המידות שלנו, על מנת שנוכל להתקדם בעבודה הרוחנית ולהגיע לתכלית של דבקות בבורא.

אם כן, כל עשרת הניסיונות שבהם עמד אברהם אבינו ושארנו שבזכותן הגיע למדרגה שהגיע ונהיה לדגל הזה המתנוסס כבר אלפי שנים במציאות האנושית, באו כולם בכדי לזכר את מידת האהבה שלו, אהבת הבורא ואהבת הבריות. כבר אמרו חז"ל, "כל אהבה שהיא תלויה בדבר--בטל דבר, בטלה אהבה; ושאינה תלויה בדבר, אינה בטילה לעולם" (פרקי אבות). זאת אומרת, אהבה שתלויה במצבי רוחו של אדם, כאשר יש לו האור והרגש באהבת ה', שתנאים אלו גורמים לו לאהבת ה', אז כאשר בטל דבר, בטלה אהבה, ואינו עומד באהבתו בעת שהוא שרוי בחשכות וקטנות המוחין, ואהבה כזאת עדין אינה נקראת אהבת ה'. רק אהבה שאינה תלויה בדבר, שכחשיכה, כאורה, הריהו מרגיש אהבת ה', אהבה כזאת אינה בטלה לעולם. לאהבה כזאת ודבקות כזאת הגיע אברהם אבינו.

הדור שלנו זכה

רק אצל אברהם אבינו מצאנו שמוזכרים בפירוש הניסיונות שעבר, ולא מצאנו אצל שאר האבות דבר דומה. זאת מפני שאברהם אבינו, כפי שלמדנו בפרשה הקודמת, הגיע מהרקע הכי שפל שיש. אביו, תרח, היה המפיץ הראשי של עבודה זרה והעולם שבו גדל היה מלא בטומאה וכפירה בבורא עולם. כך שמצד התולדה שלו, אברהם אבינו, היה ההיפוך הגמור לאהבת ה', והיה צריך לניסיונות להפך טבעיות לאהבת ה' טבעית. לעומתו, יצחק ויעקב, כבר נולדו מתוך הקדושה, טבעיותם ותולדתם היו מצד הקדושה ולכן לא היו צריכים להפוך טבעיותם ע"י ניסיונות.

לימוד זה יכול גם להוות מקור לשמחה גדולה עבורנו. בדור הזה, רבים גדלו בבתיים הרחוקים מאוד מהקדושה. כך שמצד הטבעיות, נפשם היתה רחוקה מאוד מאהבת ה'. אמנם יוצא מכך שגם הניסיונות שבהם הדור הזה נאלץ לעמוד, הם גדולים מאוד ולפעמים כואבים מנשוא. אבל, כפי שאמר הרב שיינברגר שליט"א במספר פעמים, כי כאשר אדם כבר מתעורר אל ה' בדור הזה, זוהי התעוררות גדולה וחזקה, התעוררות של אהבה ששום דבר אינו יכול לעמוד בדרכה. מי ייתן ונזכה לעמוד בניסיונות הרבים ולזכך את החומר שלנו עד לדבקות גדולה בה', דבקות שתאיר ותעורר את העולם כולו.

דברי סיום

פתחנו ושאלנו, כיצד הגענו למצב אישי וחברתי כה נמוך. התשובה ברורה, התרחקנו מהתורה הקדושה. התרחקנו כל כך מהוראת הדרך של הבורא. אנו מנסים להאחז בתרבויות זרות, בעצות הפסיכולוגים, בקשקוש התקשורת... שאיבדנו כל קשר שורשי ומהותי עם עצמנו. הלימוד לעומק של פרשה זאת בלבד יכול להציל את נפשו של כל אחד מאתנו. הלימוד על מידת האהבה ומידת ההתגברות, על השימוש הנכון במידות השונות בנפש, על ההסתכלות השונה בקשיי החיים, לא כמקרים אקראיים של סבל, אלא כניסיונות מרוממים, רק זה כבר יכול לנקות אותנו מאותו טבע רע של יצר נעורינו. לשם כך, עלינו לשמוע ל"צו השעה", וללמוד וללמד את פנימיות התורה בכל דרך אפשרית, להאיר כל פינה אפילה ולרכוש את הכלים שיעזרו לנו כיחידים, כחברה, כעם, להתעלות ולהגיע אל המציאות הטובה המובטחת לנו.

מוקדש לרפואת אמה בת רבקה בתוך כלל חולי עמו ישראל

פרשת וירא

מוקדש לעילוי נשמת אברהם בן עליזה ז"ל, אמיצה בת מקס מיכאל ז"ל, גילה בת חיים ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

להאזנה לשיעור אונליין [לחץ כאן](#).

מודעות - מרכז רוחני לקבלה וחסידות

רח' בוסתנאי, 4 נווה צדק תל-אביב

03-5100587

כי ביצחק יקרא לך זרע

כותב החפץ חיים זיע"א:

שרה רצתה לגרש את ישמעאל, כדי שלא ישפיע על יצחק וילמד מעשיו, ואברהם חשב להיפך, שכדאי שיהיו יחדו כדי שיצחק ישפיע על ישמעאל לטובה, והשי"ת הכריע כי שרה צודקת, "כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה", כי יותר יש לחשוש שישמעאל ישפיע על יצחק מאשר להיפך.

רואים מכן כמה צריך להיזהר מלחשוף עצמנו לדברים לא טובים גם כאשר כל כוונתנו היא לטובה .

גשמיות הזולת - זו הרוחניות שלנו!

גשמיות הזולת - זו הרוחניות שלנו!

והוא יִשָּׁב פֶּתַח הָאֵהָל בַּחֹם הַיּוֹם... וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו, וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לִקְרָאתָם... וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה, וַיֹּאמֶר: אֲדֹנָי! אִם בָּא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, אֵל בָּא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ... אֶקְחָה פֶתַח לֶחֶם וְסַעֲדוֹ לְבָכֶם... וַיִּמָּהַר... הָאֵהָלָה אֶל שָׂרָה, וַיֹּאמֶר... לוֹשִׁי וְעַשִׂי עֲגוֹת, וְאֵל הַבָּקָר כֵּץ אֲבָרְהָם, וַיִּסַּח בֵּן בָּקָר בֶּרֶךְ וְטוֹב... וַיִּסַּח חֲמָאָה וְסָלַב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם, וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: (בראשית י"ח א' - ח').

אברהם אבינו נמצא ביום השלישי שאחר ברית המילה, זקן בגיל 99 כולו כאוב וחלוש מהניתוח שעבר ומצבו הגופני נורא, עד כדי כך שה' חמל על בריאותו הרופפת וכוחותיו הדלים של אברהם והוציא חמה מנרתיקה, כדי למנוע מהבריות לצאת לרחוב ולהעסיק את אברהם עם מצוות "הכנסת אורחים".

אך אברהם אבינו לא מוותר! אפילו שבחוץ חם ולוהט והחום החזק שולט ואין סיכוי שאפילו יתוש יצעד ברחובה של עיר, למרות זאת אברהם הזקן החולה והמותש לוקח את ההליכון והמקל סבא וגורר את עצמו לפתח האוהל, ו... יושב ומחכה לאורחים.

השמש ממשיכה לדהור, הזמן חולף ודולף, כולם חנוטים בביתם ומסתתרים מהשרב הכבד, ואברהם הצדיק עדיין ממתין לאורחים.

לפתע קורה הלא יאומן! שלושה ערבים עם כפיות עוברים בקרבת מקום. לא אחד, לא שנים, "שלושה". מחמוד החמוד, מוחמד המיוחד, ואחמד הנחמד. אברהם מתרגש מהתגלית המרעישה ופותח בריצה לעברם, לבל יחמיץ את ההזדמנות להכניס אורחים.

פרשת וירא

ברוך ה' זריזותו של אברהם מניבה תוצאות, הוא מצליח להשיג את הקבוצה ולעצור אותה, והוא פונה לגדול שבהם - ופותח במסע הפצרות ותחנונים: אֲדֹנָי! אִם בָּא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, אֶל בָּא תַעֲבֹר מֵעַל עֶבְדְּךָ...

שמעתם את הדו שיח? אברהם הענק והנכבד מכנה איזה פלסטיני עם כפייה ושרוואל בתואר "אדון" - ואילו את עצמו בתואר "עבד", וזה עוד לא הכל.

אברהם רץ לעדר ושולף משם שלושה עגלים אבירים ושוחט אותם, הוא מפעיל את התנורים ועושה לחבר'ה על האש, הוא גם דואג להם לקינוח טעים - ואופה לכבודם עוגות, הוא מארגן את כל הכבודה על שולחן מפואר ומושיב סביבו את שלושת הערבושים, וגם אחרי שהכל מוכן וכבר הסתיים מבצע ההכנה הגדול, אברהם לא יושב לנוח, -אלא נשאר לשרת אותם ולפקח שבאמת יאכלו ולא יתביישו... מוחמד! אתה רוצה עוד בשר? אחמד! אתה מגיע לעוגה? מחמוד! נגמר הסחוג...?

בואו נחשוב לרגע כמה זמן ארך המבצע הזה של "הכנסת האורחים" הללו. לשחוט, לצלות, לאפות, להגיש, לשרת... וזה ביום שאברהם חולה מאוד! מי יודע כמה קשה עבד אברהם בשאר הימים, כאשר כל כמה דקות היה מפתיע אותו איזה אורח. ביום... בלילה... באמצע השינה...

ובכן, אין ספק שמגיע לאברהם אבינו צל"ש גדול על מסירות נפשו במצוות הכנסת אורחים, וזה עוזר לכולנו להבין מדוע הוא זכה בתואר הנכבד "עמוד החסד". אלא שלמרות היופי שבאינפורמציה הזו, מיתמרת ועולה כאן קושייה גדולה עד מאוד.

למרות שהסיפור הזה יפה ומרגש, עדיין זה לא מצדיק שהוא ייכנס לתנ"ך וייחקק שם לצמיתות! שהרי התנ"ך אינו "מחסן סיפורים נפלאים" - ולא "אוסף מעשיות מרגשים", ולתוכו נכנס רק מה שמכיל מסרים וחידוקים בעבודת ה'. אם כן מדוע חקקה התורה בין דפיה את סיפורו של אברהם אבינו? מדוע הסיפור הזה אמור לעניין אותנו?

התשובה לחידה הזו נמצאת בדברי הרמב"ן, וזו לשונו הטהורה:

אומר לך כלל... בעניין אברהם יצחק ויעקב, והוא עניין גדול...
"כל מה שאירע לאבות - סימן לבנים", ולכן יאריכו הכתובים בסיפור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים.
ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד.
(רמב"ן בראשית י"ב ו').

הרמב"ן מחכים אותנו בידיעה מאוד בסיסית בפרשה: כאשר אדם קורה בתורה כל מיני סיפורים על אבותינו הקדושים, הלכו, נסעו, נלחמו, טיילו... אל לו להסתכל על הסיפור בתור "היסטוריה גשמית", אלא עליו להבין שמאחרי הסיפור הזה מסתתרת איזו הנהגה קדושה בעבודת ה' - ועליו לדלות מכאן השקפת עולם כיצד להתנהג בחיי היום יום, כדי שכאשר הוא ייקלע לסיפור דומה, הוא כבר יידע כיצד הבורא חפץ שינהג.

לאחר שהבנו כהוגן את דברי הרמב"ן הללו, כבר נפתרה לנו השאלה "מדוע התורה מספרת לנו באריכות את הכנסת האורחים המפוארת של אברהם.
משום שהתורה רוצה שנבין ונפנים ונעכל את רוחב ליבו של אברהם אבינו, את תאוותו העזה לסייע לבריות, את מסירות נפשו על "גשמיות ונוחות הזולת".

פרשת וירא

התורה רוצה ללמדנו שאל לו לאדם להסתתר בביתו ולהנות מהשפע שיש לו - ולחכות שהעניים יבואו עד אליו ויתחננו שיעזור להם, אלא עליו לחזר אחר העניים והמסכנים ולהושיט להם יד תומכת, ולמסור נפש על העניין

וגם כשקשה וכואב, (אברהם ביום שלישי לאחר הניתוח), גם אם יש עיסוקים נוספים (אברהם עזב את השכינה והתפנה לאורחיו) גם אם תנאי השטח מכבידים (אברהם ישב בשמש הלוהטת), יהיה מה שלא יהיה, צריך האדם לחשוב על הזולת וטובת הכלל - ולא להתעסק רק בנוחות עצמו.

התורה גם רוצה שכאשר האדם מעניק לזולת - הוא לא ירגיש עליון עליהם, אלא יבין שבסך הכל הוא מבצע את חובתו המוסרית והאלוקית. (אברהם קרא לאורחיו "אדונים", וכינה את עצמו לכבודם בתואר "עבד").

התורה רוצה גם שהאדם יידע שאל לו להעניק לזולת בקמצנות וצמצום בשביל לצאת ידי חובה, אלא עליו להשקיע בהם מעל ומעבר, כפי כוחותיו וגודל ממונו. (אברהם לא כיבד את אורחיו בפרוסת לחם עם ממרח שוקולד, אלא שחט לכבודם שלושה עגלים - כדי להכין שלושה לשונות משובחים.!!!)

התורה רוצה גם שהאדם יכניס אורחים ויטרח למענם בזריזות - וללא עצלות (אברהם פינק את אורחיו בשלמות, ועשה הכל במהירות ובריצה).

את כל זה רוצה התורה שנעכל ונשגב ונפנים - ומשום כך היא האריכה בסיפור הכנסת האורחים של אברהם, כדי להדריכנו כיצד אמור להיראות אדם יהודי.

לא רק שלא יחפש איך לסחוט את הקברה ולחיות כמה שיותר על חשבון הציבור, לא רק שלא יקח מבית המלון סבונים ומצעים ומגבות "צידה לדרך", לא רק שלא יעשה בעיות בתשלומים לוועד בית, אלא שגם ילמד לתת ולהעניק לזולת מעצמו וממנו ביד רמה ובצורה רחבה, כמו שראינו אצל אברהם אבינו.

אין ספק שהדברים הללו ברורים ומחזקים. אך הבעיה היא שבמבחן המציאות אנחנו נופלים בין הכיסאות - והתנהגותנו לא עולה בקנה אחד עם התנהגותו של אבינו אברהם. מה כוונת המשורר החזן והפיטן?

ברוך ה' הגיע הגיל - וגילי ג'לילי וגילה ג'ילי באו בברית הנישואין, כעבור תקופה נולד להם ילד - והשמחה הייתה רבה. כמו בכל בית מתחיל - גם בבית הזה ההורים היו לארג'ים, הבעל פינק את אשתו, האישה השקיעה בבעלה, ושניהם המטירו על בנם הקטן מכל טוב מצרים. עברו ימים חלפו שנים, הרגשות כהו ונשחקו החושים, וכמו באגדות... עינו וידו וליבו של גילי הצטמקו, הוא כבר לא היה רחום וחנון ורב חסד, נהיה לו קשה להוציא ממון ולהשקיע באשתו ובנו, והוא החל להרצות בפניהם על "הסתפקות במועט ועבודת המידות" - וניסה לחנכם בשיטה הידועה של "פת במלח תאכל, מים במסורה תשתה, על הארץ תישן, וחיי צער תחיה" (אבות ו' ד').

אך הפלא שבכל ההרצאות הללו הוא היה נזכר רק כאשר אשתו ובני ביתו ביקשו ממנו ממון. אבל כאשר הוא היה צריך לפנק את עצמו ולהשקיע בכבודו ירום הודו, או אז היו זמירות חדשות מתנגנות בפיו. זה "הוצאות תלמוד תורה", זה נחוץ לי לעבודת ה'... אני מתכוון לשם שמים...

הרב גילי המתוק, תתבגר! תביט על שורשיך, על אברהם אבינו, ראה כיצד הוא השקיע בשלושה פלסטינאים נטולי זהות, כמה כבוד וכוחות גוף ונפש, ואתה הרי משקיע באשתך, בבן שלך, בנשמות יהודיות, אז למה אתה עושה זאת כמי שכפאו שד ומתוך צמצום?

אל תשכח שכל הברכה בבית מצויה בביתך רק בזכות אשתך (ב"מ נ"ט ע"א), מה גם שיש לך מחויבות

פרשת וירא

לספק לאשתך את "צורכי נפשה" (התחייבת לה זאת בכתובה), כמו כן אל תשכח שהבן שלך הוא פיקדון מאלוקים (מדרש משלי פרשה ל"א סימן י'), האין זה מספיק בשביל שתשקיע בנשמות הללו לפחות כמו שהשקיע אברהם אבינו באורחיו הערבים?

אתה יודע מה? עזוב את חשיבותם וייחוסם ומעלתם של בני ביתך. אך לפחות תסתכל עליהם כעל "אורחים קבועים", ותחשוב שאתה מקיים מצוות הכנסת אורחים תמידית. מה יש? תפנק, תעניק, תשקיע, תירתם קצת יותר למען נוחותם... אתה עמוס ואין זמנך פנוי בידך? תאמין שאברהם אבינו היה עמוס יותר ממך. אתה מותש וחלש? אברהם היה אחרי ניתוח וחלש לא פחות ממך. אתה חָטֵיִאר וקשיש? אברהם היה בגיל מאה. תנאי השטח קשים? אברהם קיים את המצווה למרות השרב הכבד. שורה תחתונה, תהיה ער לזולת ולצורכי בני ביתך, ואל תחפש תירוצים.

בואו נעמיק יותר: מובא בחז"ל "שעשרה הרוגי מלכות" נהרגו כנגד העשרה שהשתתפו במכירת יוסף. ולא מפני שאחי יוסף פשעו במכירה חלילה, אלא "שמידת הדין" מצאה לה מקום להיאחז "דרך מכירת יוסף" - ואכמ"ל. (ומי שסקרן או מעוניין להחכים, ימצא את העניין בהרחבה במדרש, מובא באוצר המדרשים "אייזנשטיין" ערך עשרה הרוגי מלכות).

ובכן, מצאנו במדרש דו שיח שהיה בין שני ענקי עולם בזמן שהוצאו להורג, דו שיח המכיל בתוכו מסר חזק ונוקב - החודר קירות ולב, וזה לשון המדרש:

כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג. אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל: רבי! לָבִי יוצא, שאיני יודע על מה אני נהרג.

אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון: [האם] מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו - עד שתהא גומע כוסך או עד שתהא נועל סנדלך או עד שתהא עוטף טליתך?

[והרי] אמרה תורה "אם ענה תענה", אחד עיניו מרובה ואחד עיניו מועט...

אמר לו, בדבר הזה ניחמתני רבי.

(מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - פרשה יח).

רבי ישמעאל מגיע למסקנה שהוא מושלם בכל - ואין למידת הדין שום אפשרות להיאחז בו, והוא פורס את כאבו בפני רבי שמעון - במילים הכי כואבות: ליבי יוצא, שאיני יודע על מה אני נהרג!!!

ומה עונה לו רבי שמעון? אולי פעם הגיע אליך מישהו לשאול איזו שאלה בהלכה ועיכבתו מעט עד שהתארגנת - והאדם הזה קצת הצטער מכך, וכעת הבורא תובע ממך את עלבונו וצערו של אותו יהודי.

לא יאומן עד כמה בורא עולם מקפיד על כבודו של כל יהודי! עד כדי כך שאפילו אדם שמשרת ציבור ומקדיש מעצמו למען הכלל - יש עליו תביעה "שלא יעכב" את האדם שלא לצורך, ואפילו לא עיכוב מועט. עד כדי כך שרבי שמעון הודה לרבי.

מעשה דבנות לוט

בפרשה אנו מוצאים שבנות לוט חשבו שכל העולם נחרב - בהפיכת סדום, וכדי לקיימו מחדש הן מוכרחות

פרשת וירא

להביא זרע מאביהן לפני שימות או יפסוק מלהוליד. ולכן עשו מעשה והשקוהו יין, ולאחר מכן כל אחת בתורה דאגה להמשך קיום העולם. והנה אם נתבונן בפסוקים נגלה דבר מעניין. בעוד שהיחס של התורה לבנות לוט לא מייחס להן עבירה כלשהי [שהרי שוגגות היו ומתוך כוונה טהורה]. ואפילו אליבא דחד מ"ד במדרש נעשה להן נס ונזדמן להן יין במערה (בראשית רבה פרשה נ"א, ובספרי עקב מ"ג. והובא ברש"י על אתר). [הגם שישנה מחלוקת במדרש (בר"ר נ"א) אי לשם שמים נתכוונו או לזנות, אבל עצם הנס מוכיח שהיו כאן דברים לא פשוטים].

לאחר כמה פסוקים באה התורה ואומרת: "ויסע משם אברהם ארצה הנגב" וכו' (כ', א') ואומר רש"י: "דבר אחר להתרחק מלוט שיצא לו שם רע שבא על בנותיו". דהיינו גם אנשי העולם שלא ידעו ממחשבתן של בנות לוט וכוונתן - שהיא לקיום העולם, ולכן חשבו שאם הם היו לבד במערה והתעברו סימן שאביהן הוא כאן הבעייתי. וגם התורה מייחסת מעשה זה לגנות [שהרי ברור שאילו היו חז"ל סבורים אחרת לא היו מציינים את השם רע שהוציאו לו הבריות]. יתירה מזו מצינו במדרש: "אמר רבי לוי כל מי שהוא להוטאחר בולמוס של עריות לסוף מאכילין אותו מבשרו" (ב"ר נ"א, ט'. והובא ברש"י כאן). זאת אומרת שלוט נתאוה לכך כבר הרבה זמן ולכן הקולר תלוי בצווארו אף שזה נעשה ללא ידיעתו, וללא הנאה או רווח אישי שלו מהסיפור.

וחשבתי דרכי להתבונן בנקודה זו: מדוע המעשה הזה מתייחס אליו בצורה כה שלילית? וכי מה הוא אשם במעשיהן של בנותיו? ואם תאמר שכיון שהרגיש בכך בלילה הראשון ולא נזהר מלשתות לילה שני [כמו שהביא רש"י], עדיין יש מקום לסנגר ולומר שבלילה הראשון הוא לא ידע מכלום. אלא נראה לבאר את הנקודה הזו על פי מה שתיארה לנו התורה כמה פסוקים קודם לכן - כשבאו המלאכים לסדום: לוט מוכן היה למסור את נפשו למען הכנסת אורחים. אבל כשהתעוררו בעיות: "ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה: ויקראו אל לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אותם" (י"ט, ד-ה), ולוט יוצא ומנסה לשדלם שלא ירעו לאורחיו. משלא עזר דבר פונה אליהם לוט: "הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש, אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם, רק לאנשים האל אל תעשו דבר" וכו' (שם ח').

כזה אדם שסולם ערכיו כה מעוות ולקוי, שמוכן להפקיר את בנותיו כאילו היו עוד חפץ מחפציו שבבית למעשה כה שפל, והכל למען המטרה הנעלה: הכנסת אורחים... בלי לשים לבו שלא זוהי הדרך ולא זו העיר.

בלי להבין שאם עניין עירך קודמים לעניין עיר אחרת, אז ברור שאי אפשר להציק למישהו מסוים כדי שהשני ייהנה על חשבוננו. ולוט לא חשב בצורה נכונה. לכן אומרת התורה מידה כנגד מידה - כיון שהיית מוכן

לעשות לבנותיך מעשה כזה שפל, הקב"ה ידאג שיקרה מה שיקרה וכל העולם יצביעו עליך מאחורי גבך ויאמרו - הנה האיש שעשה מעשים אשר לא יעשו. לוט לא הפנים שהכנסת אורחים תכליתה היא אמנם - להיטיב לאחרים - אבל - לא על חשבון הזולת.

כבוד למזוזה

'מי יסכים לעשות עבודה כזו בלי לקחת ממני הרבה כסף,?' הרהר לעצמו גבריאל בשעה שניסה למצוא פתרון קל - ולא פחות חשוב מכך - זול, למשימה שלפניו.

היה זה כשרכש גבריאל בשעה טובה וילה גדולה המכילה למעלה מ-50 חדרים, וכיהודי שומר מסורת חיפש מי שיסכים לעבור מחדר לחדר, לטפס ולרדת במפלסי הווילה ולצאת לדלתות המרפסות - על מנת

פרשת וירא

לקבוע מזוזות כשרות בכולן.

שומר מסורת אמרנו. ובכן, על המסורת שקיבל גבריאל מאביו שמר בכל משמר, אלא שלא תמיד התמצא בפרטים הקטנים המעניקים תוכן לאותו פולקלור ייחודי. לאחר שהפך רבות במחשבתו בנושא קביעת המזוזות מצא פתרון קל, זמין ו... זול!

הפיליפיני שעובד אצלו. קרא לו גבריאל והפקיד בידיו את המשימה. מקץ שעתיים ומחצה הגיע הלה מזיע, מתנשף ומלא סיפוק: "אדון, שמתי הכל במקום. אפילו אני לקחת החוצה מכל קופסה - תעודת אחריות..."

"אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר," מתחנן אברהם אבינו לפני השם לבל יחריב את סדום, "האף תספה ולא תשא למקום למען חמישים הצדיקים אשר בקרבה."?!"

אלוקים נענה לדבריו ומסכים. אם יהיו חמישים צדיקים סדום לא תיחרב. וכאן מתחיל מסע שכנועים ארוך מצד אברהם שמחפש 'מתחת לאדמה' שמא יימצאו בסדום ארבעים וחמישה, ארבעים, שלושים, אפשר שיהיו בה עשרה צדיקים, אולי אפילו תשעה...

לשווא. אפילו תשעה צדיקים - שביחד עם ריבונו של עולם - יהיו מניין, עשרה, לא נמצאו לרפואה. וסדום נחרבה.

נתאר לעצמנו, הרהר הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל בקול רם, שהיו בסדום עשרה צדיקים שבשלהם יינצלו כל בני סדום. עשרה אברכי כולל. האם היו תושבי סדום יודעים מאיזה גזר דין מוות ניצלו בשל אותם לומדי התורה שהגינו עליהם?

מן הסתם שלא. לבטח אף היו מבזים אותם ומכנים אותם 'פרזיטים', 'אוכלי-חינם', 'דוסים' ושאר כינויי חובה (לא, זו לא טעות כתיב) שלצערנו מוכרים לנו היטב. אף לא אחד היה חושב לעצמו לנהוג כבוד במצילי חייו וחיי משפחתו מגזירה נוראית, שבאה בעקבות מעשי רשע כה רבים.

חז"ל בגמרא שואלים, כל הזמן אנו שומעים את הביטוי "אפיקורוס", או במטבע הלשון הרווחת היום "אפיקורס", מיהו אפיקורס זה? עונה רב יוסף תשובה מזעזעת: זה שאומר על תלמידי החכמים שלומדים תורה 'מה מועילים לנו החכמים? לעצמם הם לומדים'.

לומדי התורה שמקריבים כמעט את כל חייהם ללימוד התורה, מוותרים על הנאות העולם בחלקן הגדול, שיחם ושיגם הוא סביב דברי התורה וממנה מושפעים אורחות חייהם - הם המזוזות שלנו בעולם הזה.

לא מדובר כאן רק על אלו שהצליחו לנתק את עצמם מכל ענייני העולם הזה והם מוקדשים כליל לה'. גם בחור צעיר שבמקום לשחק כדורגל עוד שעה, במקום להשתעשע במשחק מחשב חדשני - שם פעמיו לבית המדרש ומשקיע עצמו בלימוד - גם הוא מזוזה שמגינה על בני עירו, תושבי ארץ ישראל וכל מיליארדי בני האדם בעולם מאסונות, צרות ומחלות.

פרשת וירא

זכינו בשבוע האחרון, בנסיבות מצערות וקשות מאוד אמנם, לחזות בכבוד התורה שלא נראה כמותו שנים רבות, שבקע באופן ספונטאני ממיליון יהודים שבאו לחלוק כבוד אחרון לראשון לציון, הגאון האדיר והמופלא מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל.

כלי התקשורת עסקו רבות בסוגיית חייו של האדם המורם הזה עוד בחיי חיותו. ניסו ללא הרף לפצח את סוד הכריזמה שלו, את הערצת ההמונים שגלשה ועברה מחיצות רבות בחברה הישראלית והעולמית ואת הרכנת הראש הגלובלית, שאירעה בלא תיאום מוקדם, מכל אלו שפגשו בו בימי חייהם.

אין בידינו הקטנטנים והפצפונים בכדי להגדיר את המלאך שחי בינינו בדמות אדם, אבל דבר אחד ניתן לומר בפה מלא:

הוא היה ה"מזוזה" שלנו...!

...הימצאותו של "הרב עובדיה" בינינו שמרה עלינו מהתדרדרות מוסרית, לימוד התורה שלו, שיעורי התורה שהשמיע לאלפים, החום ואהבת ישראל ששפעו ממנו ללא גבול כלפי כל אדם באשר הוא, כל אלו היוו עבורנו מטריית הגנה רוחנית מפני גזירות קשות ורעות.

אחד הדברים המהותיים שהעיקו בתקופה האחרונה על ליבו של מרן רבינו עובדיה, היה הזלזול המופגן שרחשו מספר אנשים, שלצערנו הרב משפיעים במניפולציות על דעת הקהל, כלפי לומדי התורה שכביכול "אינם תורמים לחברה הישראלית מאומה".

את ה"מזוזה" האדירה כבר איבדנו לדאבון כל לב. את "תעודות האחריות" של שאר ה"מזוזות" אנחנו יכולים עדיין להחזיר לנרתיקיהן!

יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

הקורונה בתפקיד אוהלו של אברהם אבינו

אדם אחד טיפס על גגו של מגדל עזריאלי, העביר את רגלו האחת מעבר למעקה ולאחר מכן גם את השניה, ו...!

"מה אתה עושה, ????" צרח לעברו המנקה שבדיוק היה על הגג באותה שעה.

השיב האיש באדישות: "אני קופץ למטה".

"השתגעתי, ??!" צעק המנקה, "מגובה כזה גם עם שפכטל לא יצליחו לגרד אותך מהמדרכה".

"תירגע", השיב האיש, "אני רק קופץ קומה-שתיים ועוצר"...

כך המשיל ר' שבתאי יודלביץ' זצ"ל את מצב הדור לשוטר אשר תינה בפניו את פליאתו ממצב הדור. הוא חשב שיקימו דור שרק מחלל שבת ולא מניח תפילין, אך לא האמין שידרדר לכזאת שחיתות מוסרית.

הסביר הרב יודלביץ' זצ"ל: "חשבתם לבטל רק מצוות שבין אדם למקום מתוך ציפייה שעל מצוות שבין אדם לחברו ימשיכו לשמור, אבל אי אפשר לשבור את הלוחות..."

פרשת וירא

כך בדיוק נימק אברהם לאבימלך מדוע קרא לשרה אחותו במקום אשתו - "כִּי אֶמְכְּתִי בְךָ אִין. יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהִכְגֹּזְנִי עַל דְּבַר אִשְׁתִּי" (בראשית כ, יא).

כשראה אברהם שאין בין אדם למקום (ירֵאֵת אֱלֹהִים) - ידע שגם אין בין אדם לחברו! (וְהִכְגֹּזְנִי!)

* * *

הדורות שחיו בעידן ה"בראשית" בחרו לקפוץ מן הגג של נזר הבריאה ולקלקל את מעשיהם, אך מסתבר שאף הם לא שיערו את רמת השחיתות שיגיעו אליה, שהקב"ה ימחה את אותם ואת העולם בשל מעלליהם (דור המבול (שם ז, כג); דור הפלגה (עי' ילקו"ש, פר' נח - סב).

אבל כאמור, כשקופצים מהגג - אי אפשר לעצור באמצע, ואז מתרסקים...

כך היה עד שבא אברהם והחל לטפל בכאוס.

"היה אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג!?! הציץ עליו הקב"ה ואמר לו: אני הוא בעל העולם" (בראשית רבה לט, א).

אברהם אבינו היה הראשון שבעצם החל לחפש את בורא העולם ולפתח את הקשר האישי עמו - הקשר שבין האדם למקום.

אברהם אבינו היה הראשון שחל בשליחות של קירוב רחוקים, ולמרבה הפלא הוא עשה זאת ללא מוסד או ארגון של תשובה, אלא דווקא באמצעות... בית תמחו.

כך מגלים חז"ל (תנחומא, בראשת סי' יב) שאברהם "היה מאכיל עוברים ושבים ... לאחר שהיה מאכילם ומשקם היו מברכים אותו, ואמר להם: תברכו לבעל הבית שנותן לכל הבריות אוכל ומשקה ונותן בהם רוח. והיו אומרים לו: היכן הוא? אמר להם: שליט בשמים ובארץ ... כיון שהיו שומעים כך, היו שואלים: כיצד נברך אותו? היה אומר להם: **אָמְרוּ 'בְרוּךְ ה' הַמְּבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד, בְּרוּךְ נוֹתֵן לֶחֶם וּמִזֶּן לְכָל בָּשָׂר, וְהִיא מִלְמַדֵּם בְּרִכּוֹת וְצַדִּיקוֹת ... וִירֵאֵת שָׁמַיִם, וּמִוֵּרָה לֵהֶם אֶת הַתּוֹרָה.**"

וצריך להבין, מדוע פתח אברהם מסעדה כדי להחזיר בתשובה במקום לפתוח "בית-מדרש גבוה להקניית ערכי היהדות"?

ומה היה סוד הצלחתו כך מעבר לכל דמיון?

* * *

סיפר הרב אלעזר טורצ'ין זצ"ל, שבצעירותו היה מקורב מאוד ל"חזון איש" והיה מגיע לביתו בתדירות רבה כדי לדבר אתו בלימוד.

על אחת הפעמים סיפר הרב, שבבואו אמר לו החזון איש: "לייזר, לייזר, אתה באמת חושב שאת הכיפה זורקים בפעם אחת? ממש לא! זהו תהליך איטי מאוד, שרק בסופו מורידים את הכיפה מהראש".

רבי אליעזר נבהל מאוד ופרץ בבכי. וכי הרב חושד בו שהולך הוא בדרכים עקלקלות?!

פרשת וירא

ה"חזון איש" מיהר להרגיעו ואמר: "הירגע, מכירך אני כצדיק ולא חשדתיך לרגע, רק רציתי להסביר לך דבר מה. הן כל יהודי טוב מתפלל בבית הכנסת שחרית, לאחר התפילה ניגש הוא אל הפרוכת, מנשק אותה ומתפלל שיזכה לסייעתא דשמיא במהלך היום כולו, ואז שוב מנשק את הפרוכת וכביכול נפרד מריבונו של עולם - ש"נשאר" בבית הכנסת - עד שיחזור לפגוש אותו שוב בתפילת מנחה.

"אבל זו איננה הדרך הנכונה בעבודת השם", קרא החזון איש בלהט, **"יהודי חייב לקחת אתו את ריבונו של עולם עמו לכל מקום! לעבודה, לחנות נעליים, למכולת - גם כשהוא בוחר עגבניות, להתפלל לה' שיזמין לו סחורה טובה! שלא ייווצר מצב חלילה שהוא "משאיר" את ה' בבית הכנסת רק לזמן התפילות, ובחיינו מתנהל הוא בדרך הטבע - זה יגרום לו לבסוף להוריד את הכיפה..."**

* * *

אילו פתח אברהם אבינו מוסד ורק בו היה מלמד יהדות את בני דורו, היה זה עלול להטעות את הבאים ללמוד, שכשם שאת היהדות הם לומדים רק באותו מוסד - כך גם את הקשר שלהם עם האלוקים הם כנראה מקיימים רק שם! וזה, כאמור, היה גורם להם בסופו של דבר לחזור ולהוריד את הכיפה...

משום כך בחר אברהם דווקא בבית תמחוי.

אל אוהלו של אברהם הגיע אדם לסעוד. בתום הסעודה ביקש הסועד להודות, ואברהם הצביע כלפי מעלה. הסועד נשא את מבטו אל תקרת האוהל, ואברהם הסביר: "תודה לאלוקים" - הוא מעל התקרה...

אברהם לימד את הסועדים לברך את ה' ובכך בעצם העניק להם את הדרך איך להתחבר אל ה' בכל עת ובכל מקום - בבית, בעבודה ובשדה; בשעת האכילה, אחר פינוי הגוף, ובעיקר סתם כך לשבת ולשוחח עם ה' באמצע היום.

אברהם בעצם העניק לבני דורו את היכולת לפתח את הקשר האישי עם הקב"ה - להוציא את ה' מבית הכנסת ולהכניסו הביתה, אל החיים, אל הלב פנימה.

* * *

היה מי שאמר, שאם החיים הם בית-ספר, הקורונה היא אוניברסיטה. נו, נו.

אם ישאלוני: הקורונה היא יותר כאוהלו של אברהם, כי היא מלמדת בדיוק את אותו המסר.

הקורונה סגרה לנו את מוסדות התורה והתפילה, ואולי רק בשביל שנלמד לקחת את ה' איתנו משם ולהכניסו אל תוך חיינו.

וירא אליו ה' באלוני ממרא וגו' (יח א)

וירא אליו לבקר את החולה (רש"י).

לשון רש"י תמוה, הו"ל למינקט לבקרו או לבקר אותו כי באברהם עסקינן ומאי לבקר את "החולה" אשר משמעותו כאילו מדובר באיזה חולה דעלמא.

אלא בא רש"י לומר כי משמעות ביקורו של הקב"ה היתה ביקור חולים ועל ידי כך ילמד אברהם דין ביקור

פרשת וירא

חולים בעלמא, וכדאמרו בגמ' (סוטה יד, א) הקב"ה ביקר חולים דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא אף אתה בקר חולים, נמצא כי היתה סיבת בואו של הקב"ה ללמד לעולם הנהגה זו של ביקור חולים, ולזאת נתכוין רש"י וירא אליו כדי שע"כ ילמדו לבקר את החולה.

והוא יושב פתח האהל כחום היום (יח א)

בקש לעמוד, אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד, סימן לבניך שעתידי אני להתייצב בעדת הדיינים והן יושבין שנאמר אלקים ניצב בעדת קל. רש"י. ומה ענין עמידה זו אצל ישיבת אברהם לעמיד בעדת הדיינים, וכי אברהם דיין היה, כלום ישיבתו בפתח ביתו היתה ישיבת בית דין.

ביאור הענין בהקדם קושיא אחרת אלימה, שהביא רש"י על המקרא בסמוך והנה שלשה אנשים, וכתב אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם, ובפשוטו תמוה הניחא המלאך המבשר והמלאך המרפא שפיר הוצרכו לבוא אל אברהם כדי לקיים שליחותם, אך המלאך שכל שליחותו להפוך את סדום מה ענין שהקדים ובא אל בית אברהם,

אלא מוכרח כדמשמע מפירוש הספורנו, דכל זמן שלא באו המלאכים אל בית אברהם, ולא בא לידי ביטוי גודל הכנסת אורחים של אברהם, עדיין לא נחתם גזר דינה של סדום, ורק כיון שבאו אל אברהם והגדיל במעלת הכנסת אורחים, ככל שהתגדל אברהם במידה זו כך נתרבתה התביעה על סדום אשר כה מרעים אל אורחיהם, היפוך מידתו של אברהם ועל כך נענשו, וכ"כ הספורנו על המקרא (לקמן טז) ויקמו משם האנשים וישקיפו על פני סדום, וכתב ויקמו משם אנשים פנו מבית החסד, וישקיפו השקפה לרעה, על פני סדום. שהיה היפך ביתו של אברהם, נמצא כי מעשה דהכנסת אורחים היה חיתום גזר דינם של אנשי סדום,

ומעשה דאורחין כישיבת בית דין, ועל כך ניצב עליו ה', ובא המלאך כדי לקבל הכרעת הדין להפוך את סדום.

וימחר אברהם וגו' לושי ועשי עוגות (יח ו)

אצל אברהם אבינו רואים אנו שאפה עוגות ואילו אצל לוט מצינו שאפה מצות, ומדוע בחר זה בעוגות וזה במצות.

וי"ל, דהא מבואר בחז"ל דהמלאכים באו בפסח והנה קי"ל דאין אופין פת עבה בפסח מחשש שמא יחמיץ, ואולם מצינו דבביהמ"ק כיון שהיו כהנים זריזים שפיר יכלו לאפות פת עבה בפסח, דמחמת זריזותם לא יחמיצו.

אברהם אבינו זריז היה, דהלוא ממנו למדים אנו דזריזים מקדימים למצוות דכתי' "וישכם אברהם בבוקר", ולפיכך שפיר יכל לאפות עוגות בפסח דהינו פת עבה, דמחמת זריזותו אין אין חשש שיחמיץ, אך לוט שלא הצטיין בזריזות, היה ביכלתו לאפות רק מצות ולא עוגות מחשש שמא יחמיץ.

ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה (יח כא)

"הבאה אלי עשו וכו' ורבותינו דרשו הכצעקתה צעקת ריבה אחת שהרגוה במיתה משונה על שנתה מזון לעני וכו' (רש"י).

מדוע דוקא המעשה באותה ריבה גרם להם שיחרצו את גזר דינם לרעה, והלוא אנשי סדום היו רעים וחטעים כבר ממעשים אחרים שעשו כפי שרואים אנו במה שביקשו לעשות לאורחיו של לוט, ומדוע דוקא

פרשת וירא

מעשה זה החמיר את מצבם.

והנה יש עלינו עוד להבין, דמבואר ברמב"ם (פ"ג מהל' תשובה) דאם דנים את כל המדינות יחד, ונמצא שרבים זכויותיהם מעוונותיהם אך מתוכם יש מדינה אחת שעוונותיה מרובות אותה מדינה ניצלת בתוך שאר המדינות, עפ"ז קשה מדוע לא ניצלו אנשי סדום אף שעוונותיהם היו מרובים בתוך שאר המדינות. אלא די"ל דאימתי אמרי' דאותה מדינה ניצלת בתוך שאר כל המדינות, דוקא אם אף מדינה זו קשורה לשאר המדינות, אך אם מדינה זו בדלה לעצמה ואינה נותנה לזרים ליכנס בתוכה, בכך הוציאה את עצמה מן הכלל ונידונית בנפרד ובודקים את זכויותיה כנגד עוונותיה.

בכל מעשה הרשעות שאנשי סדום עשו עדיין לא היה בזה כדי לבודד אותה מתוך הכלל, אך בזה שהרשיעו את הנערה בפרשת פת הלחם שנתנה לעני בודדו את עצמם משאר כל המדינות, ועתה אינם נדונים ביחד עימם אלא כמדינה נפרדת, ועכשיו שוקלים את זכויותיהם על עוונותיהם. לפיכך דוקא מעשה זה באותה ריבה גרמה להם שיחרצו את גזר דינם לרעה. כי במעשה זה גרמו לעצמם שיודו בנפרד.

מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה (יט כב)

מפורש בכתובים דכל זמן שלוט נמצא בכיכר סדום לא יוכל המלאך להשחית את סדום, וזהו שאמר ללוט שימהר להמלט כדי שיוכל להפוך את סדום, ויל"ע ממה דכתיב לעיל (יט, יז) ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפשך וגו' ואל תעמוד בכל הכיכר ההרה המלט פן תספה, הרי מפורש שאילו היה לוט נשאר היה נספה, וקשה דהלא המשחית אינו יכול לעשות מאומה עד שיצא לוט מן המקום, וצ"ע.

והנה ברש"י מבואר דב' מלאכים נשתלחו, האחד להפוך את סדום והשני להציל את לוט מתוך ההפיכה, ומשום שאין מלאך אחד עושה ב' שליחויות. ובפשוטו מעשה שהיה כך היה, דהמלאך שבא להציל את לוט אמר ללוט שימלט להר פן יספה, כדפרש"י (פסוק יז), כי אם לא יברח משם הרי שבאמת יספה בעוון העיר, ואילו המלאך שבא להפוך את סדום אמר ללוט שאינו יכול לעשות דבר עד שיצא מן העיר. והנה בפשוטו נראה דמה שאין המלאך יכול לעשות מאומה עד שיצא לוט, הוא לפי שכך הוא סדר שליחויות המלאכים, דמלאך אחד נשלח להציל את לוט, ומלאך שני נשלח להפוך את סדום, ומאחר ששליחותו של המלאך השני תליא בקיום שליחותו של הראשון, א"כ כ"ז שלא יצא לוט אין המלאך יכול להפוך את סדום, אכן עדיין צ"ע מה שהקשיתי בסתירת הכתובים מהא דכתיב לעיל מהר המלט על נפשך וגו'.

והנראה בזה, דהנה ב' עונשים נענשו סדום וחברותיה, האחד בגפרית ואש מן השמים ושנית בהפיכת הערים, ומתוך הכתובים מבואר דחלוקים המה ב' עונשים הללו, דעל גפרית ואש כתוב וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים, ואילו הפיכת הערים היה ע"י המלאך, כמבואר כן להדיא במדרש פנ"א, אשר לכן לא הוזכר בהפיכת הערים שהיה זה מאת ה', וכבר הארכתי בזה למעלה וכן לקמן. ובפרקי דר"א (פכ"ה) איתא שהמלאך אמר להם אל תביטו לאחוריכם שהרי ירדה שכינתו של הקדוש ברוך הוא להמטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש, עירית אשתו של לוט נכמרו רחמה על בנותיה הנשואות, והביטה לאחריה לראות אם הולכות אחריה אם לא, וראת אחרי השכינה ונעשית נציב מלח, שנאמר ותבט אשתו מאחוריו ותהי נציב מלח, והובא בנימוקי הרמב"ן (יט, יז) הרי דעונש גפרית ואש היה ע"י שכינה.

מעתה נראה דאילו היה לוט נשאר בסדום אזי לא היה המלאך יכול להפוך את סדום, יען כי כך נאמר סדר השליחות של המלאכים, שהאחד מציל את לוט והשני הופך את סדום, אכן הקב"ה היה ממטיר גפרית ואש, כי הקב"ה צור העולמים אינו מעוכב משום דבר בעולם, וממילא דאף לוט היה נספה כמבואר ברש"י

פרשת וירא

(פסוק יז) בביאור הציווי אל תביט אחריו, שאף לוט הרשיע וראוי ליענש, ורק ניצל בזכות אברהם.

הלא מעתה מיושבת עד מאד סתירת המקראות, דהמלאך שבא להציל את לוט אמר לו אל תביט אחריו וגו' פן תספה, והיינו שבא להצילו מן הגפרית ואש היורדים מן השמים, ואילו המלאך שבא להפוך את סדום אמר ללוט שימהר לילך כיון שאינו יכול לעשות כלום עד שיצא, והוא כמש"נ דזמן הפיכת סדום בא אחר הצלת לוט, וא"כ נתיישבו המקראות היטב כמש"נ.

והנה מבואר ברש"י דב' מלאכים נשתלחו לסדום, וכל אחד היתה לו שליחות, המלאך גבריאל להפוך את סדום, ואילו המלאך רפאל להציל את לוט, ולכן כתוב בלשון יחיד ויאמר המלט על נפשך, דהמלאך רפאל הוא שאמרו, אכן לכאורה צ"ע טובא, שהרי תחילת הפסוק הוא שב' המלאכים הוציאו את לוט ואשתו, ולכאורה אף זה מענין הצלת לוט, וא"כ מה הוצרך המלאך שבא להפוך את סדום להוציא את לוט מן העיר.

אכן למש"נ נראה דב' ענינים חלוקים היה בהוצאת לוט מעיר סדום וחברותיה, חדא כדי שיוכל המלאך להפוך את סדום, דכ"ז שלא ניצל לוט אינו יכול להפכה, ושנית כדי להציל את לוט מהגפרית ואש, והוא כמש"נ דגפרית ואש שבא מאת ה' מן השמים אין דבר מעכבו, ואילו היה לוט נשאר היה נספה שם בגפרית ואש, וא"כ ניחא מה שהוצרכו גבריאל ורפאל להוציאו, גבריאל כדי להפוך את סדום, ורפאל כדי להצילו.

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום (יח א)

א. הקב"ה חפץ בנסיונות לנסות את בריותיו כי לשם כך בראם

"כחום היום" - הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים - הביא מלאכים בדמות אנשים. (רש"י)

ויש להבין, דמאחר שראהו הקב"ה מצטער ויושב על פתח אהליו כחום היום לאורחים, הלא היה אפשר למעט בנס - והוא להשיב החמה לנרתיקה, ואז היו בני אדם יוצאים מבתיהם ומזדמנים לו אורחים - בני אדם ולא מלאכים, והיה אברהם אבינו זוכה לקיים מצות הכנסת אורחים בבני אדם, שהיא מצוה מעולה יותר מאשר במלאכים, ולמה השאיר החמה בתוקפה והוצרך לנס שיבואו מלאכים בדמות בני אדם? ואם משום שהיה אברהם חולה ולא רצה הקב"ה שיטרידוהו אנשים רבים בחוליו, הרי היה אפשר לרפאותו מיד מחוליו, ומה שעשה המלאך מהג' מלאכים שבא לרפאותו באותו יום - היה עושה הקב"ה מיד, ולמה השאירו בחוליו ואת החמה בתוקפה והוצרך בזה לקיים הכנסת אורחים מתוך צער, ובמלאכים בלבד ולא בבני אדם שהוא יותר מצוה?

מבחן האדם היא שעת הקושי והניסיון, וזו תכלית בריאת האדם לעבוד ולעמוד בנסיון כמבואר ב"מסילת ישרים" פ"א, מדריגת מהותו של האדם נמדדת בעיתות קושי להיבחן אם גם אז אוהז הוא בעבודתו ואינו מרפה ממנה, אברהם אבינו מקיים היה מצות הכנסת אורחים כל ימיו, עתה נזדמן לו לקיימה מתוך קושי, אלא שעדיין יש להבין דמעיקרא מאי סבר להוציא חמה כדי למונעו מאורחים, ולא להביאו לידי נסיון של קושי, ואילו לבסוף זימן לו אורחים?

להבין הענין נקדים שאלה נוספת, מאחר והתכלית הוא לעמוד בנסיון, מדוע הנסיונות המה לפרקים ואינם בכל עת ממש? כוונתנו לא רק לנסיונות הבלתי שיגרתיים שאינם תכופים, ואם כן בזמן שאין אנו נתקפים בהם לכאורה בטל מאיתנו התכלית ביחס לסוג אותם נסיונות הבלתי שיגרתיים. אלא גם לגבי הנסיונות השיגרתיים כשמירת הלשון, תיקון המידות והתאוות, הלא גם בהם ישנה הפוגה בין נסיון לנסיון, אם כן וכי

פרשת וירא

בזמן ההפוגה לא מתקיימת בנו שום תכלית בבריאתנו שנבראנו לעבוד ולעמוד בנסיון? וגם אם נאמר שמחוייבת ההפוגה בין נסיון לנסיון, לפחות לכאורה נעדרת מאתנו אותה התעלות הבאה מנסיונות הבלתי שגרתיים שהינם מזמן לזמן, והלא זה תכלית האדם.

אולם אין הענין כן, בשכר העמידה בניסיון לא מרוויח האדם רק את גבורת שעת העמידה בניסיון בלבד, אלא בכך שופך הוא אור על עבודתו גם כשאינו בשעת ניסיון. ונבאר את הדבר.

ב. כשעומד האדם בנסיון זהו מעמדו ומדריגתו גם כשאינו בשעת הנסיון

שני בני אדם שקדנים בתורה וקבועים בתפילה, והנה אירע איזשהו אירוע שהוצרכו אותם הבני אדם משום כך להתאחר בזמן משכבם הרגיל, והלכו לישון בשעות המאוחרות של הלילה, ועקב זה למחרת אחד קם לתפילה והשני לא, או עקב הטרדה כל שהיא אחד הגיע לקביעותו לתורה והשני לא, ובסך הכל במשך שנה שלמה נסתכם שאחד בא כל יום לתפילה ולתורה והשני חיסר פעמיים או שלוש, ובכן לנו נדמה שאין הבדל גדול ביניהם, וכי למה נחשב יומיים בשנה שהאחד בא הגם טרדותיו והשני נפקד מושבו.

אולם אין זו הסתכלות נכונה, אין ההבדל ביניהם יום או יומיים בשנה, אלא כל יום ויום שבאו שניהם להתפלל וללמוד זה מהות וערך שונה לחלוטין בין האחד לחבירו, שעות הקושי והטירדה שאירעו להם יומיים בשנה והאחד עמד בהם והשני לא - הרי אותו שעמד בהם גילה ערך חשוב והתייחסות מיוחדת לתורה ולתפילה, והשני שבשעת קושי לא עצר בנפשו להתמיד כהרגלו - גילה ערך פחות לתורה ותפילה, אי לכך גם בזמנים השלווים והרגועים שראינום שניהם עובדי ה' ומתמידים בתורה ותפילה אין ערכם שווה כלל, שעת הקושי והניסיון גילתה שאצל העומד במבחן, התורה והתפילה הינם בתוך מעיו ומוכן הוא למסור נפשו עליהם, והשני גילה שאכן הוא אוהב תורה ותפילה אולם אין הוא מוכן למסור נפש עליהם, אם כן גם בזמן השלווה - כאשר לנו נראה לעין כאילו ואין הבדל ביניהם - בעצם שונים המה מדריגותיהם לחלוטין זה מזה.

ג. כל עמידה בנסיון שעומד אדם, מעלה הוא בכך את מהות מדריגתו, ואף שאין הדבר מוחשי בעוה"ז - לעתיד יומחש הדבר בבירור גדול

ולפי זה יובן היטב דברי הגמרא (חגיגה ט' ע"ב) שדרשה על הפסוק: "ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, והוא תימה גדולה, היאך ניתן לקרוא לשונה פרקו מאה פעמים - שאינו עובד אלקים, והלוא הלוואי שנשנה אנו פרקנו ארבע וחמש פעמים?

אלא אפשר הביאור בכוונת הפסוק הוא על דרך שביארנו קודם, דהיינו, לנו נראה ומוחש הבדל בין עובד אלקים ללא עבדו, כגון בין שני בני אדם אחד שומר מצוות ואחד עובר עבירות, אזי אנו גם בעינים הפשריות שלנו נבחין פשוט שזה עובד אלקים וזה לא. אולם לנגד עינינו אם נראה שני גאונים וצדיקים, ויאמרו לנו אחד שנה פרקו מאה פעמים והאחד מאה ואחת, בוודאי שלא נבחין בשום הבדל ביניהם, ונחלוק לשניהם כבוד הראוי לכבוד תורתם ללא שינוי, אולם אומר לנו הנביא, שלעתיד תיפקחנה עיניי עיוורות ויראו כולם ההבדל בחוש בין השונה פרקו מאה למאה ואחת, וההבדל אז לעתיד יהא כל כך מוחשי בדיוק כמו שעתה בזמן הזה כשאין לנו הבחנה וראייה אמיתית עם כל זה יש לנו הבחנה מוחשית בין עובד אלקים דהיינו השומר מצוותיו לאינו עובד דהיינו בעל עבירה ומחלל התורה. ואם כן אין כוונת הפסוק לקרוא לשונה מאה פעמים שאינו עובד אלקים, וכאמור שם בגמרא: "עבדו ולא עבדו" תרוויהו צדיקים גמורים, אם כן המדובר הוא בב' צדיקים גמורים, אלא שלעתיד תהיה ההבחנה בין מדריגות

פרשת וירא

הצדיקים עצמם, בדקויות שבדקויות כל כך פשוטה ברורה כמו שעתה בעידן הגלות ישנה לנו הבחנה פשוטה בין החוטא לשומר מצוות.

והעניין כנ"ל, דהשונה פרקו מאה ואחת אינו עליון על חבירו רק בשביל אותה פעם נוספת, אלא אותה פעם נוספת מגלה מהות אחרת וערך אחר שבקרבו לתורה, כך שגם המאה פעמים שלכאורה בהם שווים שני הצדיקים - בעצם אינם שווים, אלא האחד גילה התייחסות וערך מיוחד לכל עבודתו יותר מחבירו.

וזה הביאור בגמרא שם ששואלת היאך צדיק בשביל פעם אחת פחות נקרא לא עבדו, ומתרצת, צא וראה משוק של חמרין שעל נשיאת עשר פרסאות נטלין זוז ועל נשיאת אחת עשרה פרסאות נטלין ב' זוזין, וקשה, מה היגיון הנמשל בזה לשונה פרקו מאה ואחת על השונה פרקו מאה בלבד, אלא כאמור דכשם שאם עבר החמר את העשר פרסאות ישנו כבר מחיר אחר כי זהו מושג אחר, והתשלום זוז נוסף הוא אינו רק בשביל הפרסא הנוספת אלא על כל האחת עשרה, כן הוא השונה מאה ואחת זה אינו שיש כאן אחת נוספת בלבד, אלא זהו מושג אחר, ששופך אור גם על המאה הקודמים להחשב בעלי מהות אחרת לעומת אותו אחד ששנה מאה פעמים בלבד.

ד. מצוות קלות שאדם דש בעקביו - כשמקיימם, מורה הדבר על טוהר ומעלה פנימית עמוקה בנפש

ובזה יובן מה שנאמר ריש פרשת "עקב": והיה עקב תשמעון ושמר ה"א לך את הברית וגו', וראה שם כל ההבטחות הנפלאות, ודרשו חז"ל ומובא ברש"י: "עקב - אם מצוות שאדם דש בעקביו תשמרון", הרי שכל ההבטחות הנפלאות נאמרו על המדקדק במצוות שאדם דש בעקביו, והטעם הוא דאדם המשמר מצוות קלות זה לא רק שעודף הוא על חבירו בכך שמשמר הוא את הקלות בלבד, אלא מורה הדבר על מהות אחרת של כל קיום מצוותיו גם הגדולות, כי זה מורה שאהבת ה' תקועה בלבו, ושאכן נפשו מטהרה ונעלית למאד, כך שאינו דומה ערך מצוותיו למי שאינו מדקדק במצוות קלות דמורה על כל מצוותיו שאינם מאהבת ה' כראוי, כי האוהב אינו מסתכל על גודל המצוה אלא על המצוה.

וַיֵּשֶׁא עֵיבֵי וַיְרֹא וְהִנֵּה נְשִׁאִים נֹצְבִים עָלָיו ... (יח ב)

בפרשת השבוע אנחנו קוראים על אברהם אבינו שביום השלישי והקשה לברית המילה שלו [כאשר היה בן תשעים ותשע שנים] הוא מקיים בזריזות את מצות הכנסת אורחים עם שלושה אנשים שהיו מלאכים: "וַיֵּשֶׁא עֵיבֵי וַיְרֹא וְהִנֵּה נְשִׁאִים נֹצְבִים עָלָיו ... וַיֹּאמֶר אֶדְבִּי אִם בָּא מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל בָּא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ. יִקַּח בָּא מֵעֵט מִמִּי וְיִרְחֹצוּ בְּגָלִיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ. וְאַקְחָה פֶת לָחֶם וְסַעֲדוּ לְבָבְכֶם אַחֵר תַּעֲבֹרוּ ...".

בהמשך הפרשה מסופר ששלושת המלאכים מגיעים אל לוט לסדום וגם הוא מקיים הכנסת אורחים עם שלושת המלאכים.

נשאלת השאלה: מדוע נאמר אצל אברהם "והנה שלושה מלאכים", ואצל לוט נאמר: "וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֻמָּה בְּעֶרְבַּ וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֻם". לוט ידע שלפניו מלאכים ואברהם לא ידע?

רש"י מפרש: "אצל אברהם שכחו גדול והיו המלאכים תדירין אצלו כאנשים קראם אנשים ואצל לוט קראם מלאכים".

מסביר הרב יוסף דוב סולוויצ'יק בספרו ימי זכרון: שהמילה מלאך אין פרושה רק יצור רוחני שמימי, אלא יש לה משמעות נוספת: מלאך=שליח. אם כן אברהם שכל חייו היו שליחות אחת גדולה הוא בעצמו

פרשת וירא

המלאך , ולכן אין חידוש שבאים אליו מלאכים, כי לגודל מעלתו של אברהם שליח ה' הם נחשבים כאנשים כמוהו. אך לוט שלא היה גדול כמו אברהם, אצלו המלאכים נחשבו כאנשי מעלה לעומתו.

בספר בית הלוי הסבא רבה של הרב הנ"ל כותב שיש הבדל בין הכנסת האורחים של אברהם ובין הכנסת האורחים של לוט, וזאת בעקבות מקרה שקרה לו באופן אישי כאשר בעל אכנסיה אחד שלא ידע ש"בית הלוי" הוא מגדולי הדור , וזלזל בו ולא ארח אותו כראוי. מאוחר יותר כאשר נודע לבעל האכנסיה שמדובר באחד מגדולי הדור הוא השתטח לרגליו של "בית הלוי" ביקש סליחה ומחילה ורצה לארח אותו בכבוד גדול. הרב סירב להתארח אצלו והוא אמר לו: למדנו בפרשת וירא על הכנסת האורחים של אברהם שמתוארת בהרחבה , ולעומת זאת מספרים מעט מאד על הכנסת האורחים של לוט. ההבדל הוא שאורחיו של אברהם נראו כאנשים פשוטים ולכן להכנסת האורחים של אברהם שיצא מגדרו בעבורם היה ערך רב, לעומת זאת לוט ראה שלפניו מלאכים ולכן אין חידוש במה שכיבד אותם, כי מי לא ירצה לארח בביתו מלאכים. מידת הכנסת אורחים איננה נבחנת ביחסו של המארח לאנשים גדולים , אלא דוקא ביחס של בעל הבית לאנשים פשוטים שפוקדים את ביתו. פנה בעל "בית הלוי" אל בעל האכנסיה ואמר לו: "איזה התנצלות היא זו שאתה אומר לי שלא הכרתי אותי, היחס המשפיל לו זכיתי ממך איננו ראוי אפילו לאדם מן השוק שבא להתארח אצלך" . לאחר הדברים הלך הרב לדרכו.

ויש להוסיף: אמרו חז"ל גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת השכינה, ועל הקב"ה נאמר בישעיהו נ"ז: "כי כה אָמַר כֹּה וְנִשְׂא שָׁכֵן עַד וְקִדּוּשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקִדּוּשׁ אֲשָׁכֵן וְאֵת זֶכֶא וְשִׁפְלָה רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפִלִים וְלְהַחֲיוֹת לֵב בְּדִכָּאִים"

על פי "בית הלוי" יש לבאר, שבוודאי מעלה גדולה לקבל פני שכינה , וכי יש דבר גדול יותר מאשר לפגוש את ה'? אלא שהקב"ה בכבודו ובעצמו שוכן דוקא אצל שפלים ונדכאים, ואם כן עלינו ללכת אחר מידותיו , ולהתחבר מתוך ענווה עם האנשים הפשוטים , לארח אותם ולשמח אותם , ולדעת שהחיבור איתם חשוב בעיני ה' יותר מאשר חיבור עם אנשים גדולים ואפילו יותר מקבלת פני שכינה

יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ (יח ד)

ורחצו רגליכם, אמרו לו וכי בערבים חשדתנו שהם משתחווים לאבק רגליהם, כבר יצא ממנו ישמעאל (ב"מ פו, ב).

נשאלת השאלה: איך הובןממה שנתן להם לרחוץ רגליהם שהוא חושד בהם שעובדים ע"ז ורוצה שיסירו הע"ז שעל גביהם, ושמא רק נתן להם לרחוץ כדי שיתנקו מן הלכלוך שנתלכלכו בדרך, שהרי אפילו בתשעה באב האסור ברחיצה הרי הבא מן הדרך קי"ל (או"ח תקנ"ד סי"ד) שהוא מותר לרחוץ, וגם לבן שהיה עובד ע"ז נתן מים לאליעזר לרחוץ רגליו אף שבוודאי לא הקפיד על ע"ז, וכך דרך כל הבא מן הדרך לרחוץ רגליו, והיכן מצאו שחושד בהם בע"ז.

אלא אפשר לתרץ שאמרו בדעתם כי אם למען נקות כפות רגליהם נתן להם לרחוץ היה צריך ליתן להם מים הרבה בשיעור המספיק לרחיצה הגונה, ומדאמר אברהם יוקח נא 'מעט' מים, על כרחך כי אי"ז לנקיות כי אם רק לבטל ע"ז ובזה אין צריך שיסיר כל האבק ודי במה שהסירו במשהו, וכדאמרין (ע"ז נג, א) כיצד מבטלים, קטא ראש אזנה ראש חטמה ראש אצבעה פחסה אע"פ שלא חיסרה בטלה, ומדאמר להם כן על כרחך כי חשדם בערבים ורצה שיבטלו ע"ז שבהם ע"י שיקחו אע"פ שלא חיסרה בטלה.

ויאמרו כן תעשה כאשר דברת (יח' ה')

ופירש הבן איש חי בספרו "עוד יוסף חי" את דברי המדרש שנתכוונו לומר לו כן תעשה סעודה לבן שיוולד

פרשת וירא

לך. והקשה הגאון הבא"ח והרי אברהם הציע להם "יקח נא מעט מים" ופת לחם וכי זה סעודה הגונה לברית ומה הם מברכים אותו בכך???

ותירץ על פי משל בעשיר עם הארץ ששלח את בנו ללמוד תורה אצל הרב המקומי לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות, כאשר שאל הגביר את הרב כיצד התרשם מחכמת בנו? ענה לו הרב "יתן ה' שאזכה לראות בבני כמו שראיתי בבנך" האב שמח שמחה גדולה, אבל אלו שנכחו במקום תמהו על רבם שאינו ידוע כאיש חנופה והרי הבן היה עם הארץ גמור?
אך הרב מיהר לפתור את התמיהה "כוונתי היתה כשם שבנו זה חכם מאביו כן אזכה אני לראות את בני חכם ממני,,,"

וזוהו שאמרו המלאכים לאברהם כי לא על גוף הסעודה נתכוונו, אלא כשם שזכית עתה וארכת על שולחנך קדושים וטהורים כן תזכה לכך בסעודת המילה.

וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לوشي ועשי עגות (יח' ו')

ובמדרש רבה (שמות כח'), באותה שעה (של מתן תורה) בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה רבינו שינה ה' את פניו והיו דומים לפני אברהם אבינו אמר הקב"ה למלאכים אי אתם מתביישין הימנו אין זה שאכלתם אצלו? אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וזהו שנאמר בתהילים "עלית למרום שבית שבי (היא התורה) לקחת מתנות באדם ואין אדם האמור כאן אלא אברהם אבינו.

ובספר "מאין יבוא" המליץ על כך את המאמר "אם אין קמח אין תורה" דהיינו ללא קמח העגות של אברהם לא היתה ניתנת תורה לישראל.

ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריו (יח' י')

פירש"י הפתח היה אחרי המלאך. ובמדרש שהיה ישמעאל שומר שלא תבוא שרה לידי יחוד.

וקשה לכאורה ממתי אכפת לישמעאל מיחוד וכי ישמעאל נהיה "משמרת הצניעות"???

ומבאר בעל "פנינים יקרים" כי הנה התפללה חנה לפני ה' "אם ראה תראה בעני אמתך" וכוונתה מפרשת הגמ' בברכות, אם ראה - בעניי ותפקדני מוטב, ואם לאו, תראה אלך ואסתר בפני אלקנה בעלי והוא יקנא לי וישקני מי סוטה וממילא אפקד בבן כיון שאין בי באמת חטא,,,

ומהבטחה זו בדיוק חשש ישמעאל ששרה כביכול "תאלץ" את ה' לתת לה בן ע"י שתסתר ויקנא לה אברהם במי סוטה, לכך שמר עליה ישמעאל מן היחוד שהוא יהיה 'יורש העצר' הבלעדי של אברהם ולא יהיה מצב ששרה תשתה מן המים המאררים ותפקד.

ותצחק שרה, בקרבה לאמר: אחרי בלתי היתה-לי עדנה, ואדני זקן. (יח' יב)

המלאכים באים לבשר לאברהם ושרה ששרה עתידה ללדת בן לשנה הבאה, תגובת שרה היא (פרק יח', פסוק יב') ותצחק שרה, בקרבה לאמר: אחרי בלתי היתה-לי עדנה, ואדני זקן.

הקב"ה שואל את אברהם בפסוקים הבאים: יג'יאמר יהוה, אל-אברהם: למה זה צחקת שרה לאמר, הצף

פרשת וירא

אָמַנָם אֶלֶד--וְאֵנִי זָקְנָתִי. יָד הִפְלָא מִיְהוָה, דָּבָר; לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ, בָּעֵת תִּהְיֶה--וְלִשְׁכָּה בִּן.

ידוע פירוש רש"י הקדוש המביא את לשון הגמרא (בבא מציעא פז') תנא דבי רבי ישמעאל: גדול שלום: שאפילו הקב"ה שינה בו, שנאמר (בראשית יח), ותצחק שרה בקרבה וגו' 'ואדוני זקן', וכתוב ויאמר ה' אל אברהם וגו' "ואני זקנתי".

דהיינו, על פי הדרש, שרה לא העלתה על דעתה שיהיה לה ולד בגלל מצבו הפיזי של אברהם (ואדוני זקן), והקב"ה אמר לאברהם ששרה לא האמינה בגלל מצבה היא "ואני זקנתי".

בשנה שעברה שמעתי פירוש אחר:

כאשר הקב"ה בא לשנות דברים בדרך פלאית (נס גלוי), הוא, או שליחו לביצוע הנס מתגלה בדמות גיבור צעיר.

מאידך, כאשר הקב"ה בא לשנות דברים בדרך הטבע, הוא, או שליחו לביצוע הדבר מתגלה בדמות איש זקן.

המלאכים שבאו לבשר את שרה ואברהם היו בדמות אנשים זקנים, לכן שרה לא האמינה והיא אומרת למלאך "אחרי בלותי היתה לי עדנה (נס גלוי), ואדוני (אתה, השליח של הקב"ה) - זקן".

אבל הקב"ה אומר לאברהם "למה זה צחקה שרה, האף אומנם אלד, ואני (המלאך - השליח) זקנתי; הייפלא מה' דבר"? (האם אני, הקב"ה, לא יכול לשנות את הטבע אפילו כאשר אני מופיע בדמות זקן.?)

וירא אליו ה' (יחא)

וירא אליו ה' "יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומי". (ב"מ דף פו:).

הנה רבותינו אמרו (בסוטה יד.): "אחרי ה' אלהיכם תלכו" - וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא", אלא להלך "אחר מידותיו" של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים... ביקר חולים דכתיב: "וירא אליו ה'", אף אתה בקר חולים. ועוד אמרו (שבת קכז.) דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעוה"ב וכו' ביקור חולים וכו'. ע"ש.

מכל זה למדין, גודל מצוותה לבקר את החולה, ואין הפרש בין שוכב בביתו לשוכב בבית החולים. וז"ל הש"ע (יו"ד סימן שלה): "מצוה לבקר חולים".

ורבנו אליעזר פאפו ב"פלא יועץ" (מערכת חולה) כתב: שמצוה זו רפויה וכו', ומה טוב שיתקנו בני חברה קדושה ששני אנשים אחרים יבקרו בכל יום את החולים.

ודע, כי כשבא לבקר החולה יש לו להתבונן, מה חסר לו לחולה, ויסדר לו. כי עיקר מצות ביקור חולים הוא לסעדו ולתומכו, ולראות מה צריך. וגם זו הזדמנות לתומכו בממון כפי הענין והכל בחכמה, אם בר הכי הוא. וז"ל רבנו בפלא יועץ (מערכת חולה): ואם איש עני הוא, עיקר מצות הביקור כדי שיראה את חסרונו, מה הוא צריך, וישתדל לסעדו ולתומכו ברפואות "ובכל צרכו", מידו או יהיה מְעֵשָׂה את אחרים. עכ"ל.

והנה ישנם אנשים שתחת לדבר דברים חיוביים וטובים, מדברים דברים שליליים. כגון אם יש לחולה מחלה פלונית, וזה המבקר נזכר שאדם אחר היה לו כזאת ומת מזה וכו', מתחיל המבקר לספר לחולה שלפניו כל זאת, וודאי אינו נכון. אלא אדרבא יתן לו "חיזוק" וידבר דברי עידוד ודברי תורה, ובכלל הדברים יספר סיפורי צדיקים וסיפורי ישועות ומופתים וכו', ותועלתן מרובה.

פרשת וירא

וכבר כתבו הראשונים שביקור חולים הוא כדי שיעשו לו דברים הצריכים לחוליו וימצא נחת רוח עם חבריו, כמ"ש הב"י (שם) בשם הרמב"ן. וע"ע להגרי"ח סופר שליט"א בספר זרע חיים (סימן כ).

ועוד כתב מרן הבית יוסף (שם) והביאו הרמ"א בהגה (ס"ד): "וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה". לפי"ז יש לברכו בפניו ולסעדו, והיתה שלימה מצוותו.

יִקַּח נָא מִעֵט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הַעֵץ (יחד)

ופירש רש"י כסבור שהם ערבים שמשתחווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לתוך ביתו.

וקשה איך אברהם אבינו לא הבין שהם מלאכים שהרי ידוע שלמלאך שהוא יישות רוחנית אין לו צל. וא"כ היה יכול ברגע לשים לב לענין?

ויש לתרץ שהרי כתוב כחום היום דהיינו בחצות היום ואז החמה בראש כל אדם ובמצב כזה אין צל. ודברי פי חכם חן.

וע"פ זה אפשר לבאר שבמעשה העגל כתוב שהשטן הראה לבני ישראל את מיטת משה כדי להטעותו שהוא מת. והרי גם פה כיון שמשה הוא בן אנוש היו יכולים לראות אם יש צל אז זה אמת ואם לא אז לא. אלא התירוץ הוא כמו פה שכתוב כי בושש משה וכתוב במדרש בא שש דהיינו שעה שישית שהיא חצות היום ושוב אז החמה בראש כל אדם ולכן לא היה צל...

בַּק אֵין יִרְאֵת אֱלֹקִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֹּנִי עַל דְּבַר אִשְׁתִּי (כ-יא)

המגיד הירושלמי, רבי שבתי יודלביץ זצ"ל, פגש פעם אחת שוטר שאינו שומר תורה ומצוות, בן גילו, והתפתחה ביניהם שיחה על מצב הדור.

פתח השוטר ואמר: "יודע אתה, לא חלמנו שתהיה כזו הדרדרות. חשבנו, נקים מדינה חפשית, שלא ישמרו בה שבת, לא יניחו תפלין. אבל עד כדי כך?! מי חלם שתהיה כזו אלימות, מי חלם שאנשים יהיו כה משחתיים!"

ח"ר ר' שבתי יודלביץ וענה: אמשל לך משל. לא מזמן הזדמנתי לבנין 'כל בו שלום' בתל אביב (בזמנו, הבנין הגבוה ביותר בארץ), והנה להפתעתי, רואה אני יהודי עומד על המרפסת בקומה השלישית, מוציא רגל אחת החוצה, ועוד רגל...

צעקתי לעברו: "הללו, מה אתה עושה?"

אמר לי: "אני קופץ למטה".

אמרתי לו: "השתגעתי? הרי בקפיצה כזו מגבה שלשים קומות, אפילו עם שפכטל לא יצליחו 'לגרד' אותך מהמדרכה..."

והלה עונה בניחותא: "אל דאגה, אני קופץ רק שתי קומות ונעצר..."

האם יתכן כדבר הזה - לקפץ 'רק' שתי קומות ואז להחליט שהנפילה נעצרת?!

פרשת וירא

ומה חשבת, ידידי השוטר, שההדרדרות תעצר באיזה מקום? שאת הצד הימני של לוחות הברית - הצוויים שבין אדם למקום - לא יקימו, ואלו את הצד השמאלי - הצוויים שבין אדם לחברו - כן? דע לך שהדבר לא יתכן. "כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי".

אם הם עושים להם עגל מסכה הרי בהכרח גם "ויקמו לצחק", היו שם גם עוונות חמורים של גלוי עריות ושפיכות דמים. לא שיך האחד בלי השני. אין כזה דבר שאדם יעבר רק על מצוות שבין אדם למקום. בסוף הוא ידרדר גם בענינים שבין אדם לחברו. "רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני".

כעין זה כתב החתם סופר על הפסוק, "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו" (ויקרא ה-כא): פסוק זה רומז לאלה הטוענים, שאמנם אין הם מקימים מצוות אבל מקפידים על 'בין אדם לחברו', שלבסוף יגיעו למצב של "וכחש בעמיתו".

טעות היא לחשב שכביכול נתן לשמר רק על חלק המצוות שבין אדם לחברו, כי מי שאינו ירא שמים, סופו שיתדרדר גם בקיום המצוות שבין אדם לחברו.

הניקה בנים שרה (כא' ז')

ופירש"י מהו לשון בנים רבים?
אלא שביום המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והניקה אותן שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא הביאה אסופי מן השוק.

בעל ה'אבני נזר' נסע פעם ברכבת, היו שם כמה יהודים משכילים שאכלו 'שקצים', בראותם את האבני נזר לגלגו "כל השנה אנו באים לאכול את השיריים שלך אולי הפעם תאכל אתה את השירים שלנו?"

אמר להם ה"אבני נזר" כרגע תירצתם לי קושיא שהיתה קשה לי הרבה זמן, אברהם ושרה עושים משתה ליצחק, מתי? "ביום הגמל את יצחק" אחרי שיצחק נגמל בגיל שנתיים. מדוע לא עשו את המשתה מיד כשנולד יצחק ומראים לכולם ששרה מניקה?

אלא, שאם היו עושים את המשתה בעוד יצחק יונק ושרה היתה מניקה גם את ה'שקצים' הגוים הקטנים יוצא שבעצם אח"כ יצחק ינק את השיריים של השקצים, לזאת לא הסכימו אברהם ושרה. רק כשיצחק נגמל בגיל שנתיים אז הביאו את הגוים למשתה כדי שהם יאכלו את השיריים של יצחק,,,

ו'המשכילים' טמנו ראשם בקרקע.

ויקרא אליו מלאך ה' וגו' ויאמר אל תשלח ידך אל הנער (כב יב)

בשעת מחלוקת הגר"א מוילנא זיע"א על תלמידי הבעש"ט הקדוש זיע"א, רצו לעשות חרם כנגד כל תלמידי הבעש"ט ומאמרם, וכן עשו בכתב בכל מיני תוקף אשר חתמו עליו חכמי וילנא, עד שבאו אל הגאון ר' זלמן אשר היה הראשון והחשוב מתלמידי הגר"א, והם סמכו כי בוודאי יחתום עמם,

אך כאשר באו אליו השיב כי לא יחתום על החרם, נבהלו ושאלו מה זאת? אם רבינו הגר"א מסכים איך הוא לא יסכים, והיכן מורא רבך כמורא שמים?

השיב להם בשאלה: למה בעקדת יצחק כתיב "והאלקים נסה" וגו' ואח"כ כתיב "ויקרא אליו מלאך ה'" גו',

פרשת וירא

ולא ידעו להשיב, המתין שעה אחת עד שאמרו שהוא יפרש להם הדבר. אז השיב, כי מתחלה כאשר נאמרה העקדה, שהיא הריגת נפש אין רשות לשמוע ממלאך, כי פיקוח נפש דוחה שבת, וצריך עדים והתראה וסנהדרין עם דרישה וחקירה וכו', אך שלא להרוג, היה נאמן לומר גם המלאך.

והנה מהגמרא (פסחים נ"ב) מוכח שחרם נחשב כהריגה, א"כ אין מלאך נאמן על זה, רק מפי השי"ת בלבד. ומה שאמרתם אם דומה לך הרב כמלאך ה' צבאות וכו' (מועד קטן י"ז), אך לא יותר ממלאך ה' צבאות, ולהריגה אין סומכין גם על מלאך אם לא מפי ה' לבדו אשמע דבר זה, וכאשר הגיעו דברים אלו להגר"א זצ"ל, נתבטל כל הענין החרם.

וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ (כב-יג)

הגאון מורנו רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, פתח בספור בבואו להסביר ענין העקדה.

הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל איש חסד היה, ונודע כרב האסירים. פעם אחת, בשבת, הגיע לבקר את האסירים ודרכו נחסמה. השוטר הבריטי לא הניחו להכנס. עמיתו היהודי טען שבידי הרב רשיון כניסה, אך האנגלי השיב שהרשיון תקף רק בזמנים כתקונם. עתה הוטל עצר ותקף הרשיון פג.

טען השוטר היהודי: "מדוע תפריע ליהודי קשיש המתנדב לעזר לאסירים הכלואים?"

ענה הבריטי: "לבטח מקבל הוא שכר, שילך ויחפש לו עבודה אחרת..."!

כשראה רבי אריה שדרכו נחסמה, הלך סביב וחפש פרצה, מצא ונכנס. מובן שנתפס, והובא לפני השומר הבריטי, אך כעת הודה השוטר אמר: "עכשו מאמין אני שאכן מתנדב הוא. אלו עבד בעבור משכרת, שמח היה לסרוב להכניסו, שהרי את שלו עשה, והיה שב לביתו לנוח. אם טרח לחפש פרצה ולנסות לחדר פנימה, מעיד הדבר שבנפשו הוא, והחסד מדרבנו, רשאי הוא להכנס ולבקר את האסירים".

בספור זה יובן, מדוע לאחר התגלות המלאך לראשונה, כשהורה לחוס על יצחק ולא לשלח בו יד, נעלם המלאך ולא ברכו. רק לאחר שהקריב את האיל בא המלאך שנית וברכו בשם ה': "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך... שער איביו. והתברכו בזרעך... גויי הארץ עקב אשר שמעת בקלי".

והענין, שעצם מעשה העקדה אינו מוכיח בשלמות את גדל צדקת אברהם אבינו. יתכן שמרב פחד עשה מה שעשה, שהיה ירא לנפשו שאם ימרה את רצון הבורא הרי בידו להמית ולהחיות, ויוכל לגזר מיתה עליו ועל בנו יחדיו.

ברם, אלו היה עושה את מעשה העקדה מתוך פחד ויראה גרידא, אזי בשמעו את בשורת המלאך "אל תשלח ירך אל הנער" שמח היה להפטר מהנסיון, מתיר היה את אסורי בנו וממהר לשוב לביתו. אבל הוא לא כן עשה, אלא טרח לחפש איל להקריבו, שלא לרדת מן ההר ללא קרבן. והאיל נאחז בסבך בקרניו, ואברהם אבינו טרח להבקיע אליו דרך ולשחררו, להשיגו להקריבו. היתה זו הוכחה נצחת שלא עבד אברהם אבינו את הבורא יתברך אלא מרב אהבה וכל מעשיו לשם שמים בלבד. כיון שכך, התגלה אליו המלאך שנית וברכו בברכות שמים מעל.

מכאן למדנו מהי הדרך המבטיחה ברכות עד בלי די: לקים מצוות מתוך רצון ואהבה. כמו ששנינו בדברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה מלבד הקרן הקימת לעולם הבא: "השכמת בית המדרש שחרית וערבית"

פרשת וירא

(שבת קכז:). ההליכה והתפלה לבד עדין אינם מקנים ברכה זו, אבל ההשכמה והזריזות מורות על התשוקה לקים מצוות, להתפלל ולעבד את הבורא. וכמאמר דוד המלך "דרך מצותיך ארוץ, כי תרחיב לבי", הלב והרצון מתבטאים בריצה לקראת המצוה.

משל למה הדבר דומה? רופא הבודק אם אדם בריא, אינו שואל האם הוא אוכל בודאי אכל, שאלו לא אכל היה מת. שואל הוא האם הוא אוכל בתאבון, שהתאבון מעיד על בריאות וחסן גופניים. והתשוקה לקיום מצוות ה"תאבון" להם מוכיחה שהאדם בריא וחסון מבחינה רוחנית.

וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ.. וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶה צָחַק שָׂרָה (י"ח, י"ב)

למה ה' בא בטענות רק אל שרה, בעניין הצחוק? והרי גם אברהם צחק: כמו שכתוב "ויפל אברהם על פניו ויצחק..".

אלא צחוקו של אברהם הודיה ושמחה היה, אברהם נופל על פניו בהודיה ושמח בשמחת ההמשכיות דרך האמונה והחסד, תוך שהוא מציין את הפלא. לעומת זאת, הצחוק של שרה, מערב בתוך שמחת הבשורה, גם אירוניה וצחוק מריר שמבטא פקפוק בכך, שהדבר יתקיים. ואולי זו הכוונה במילים: "וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ" ... שמבחוץ היה כאן צחוק של שמחה והודיה, אך בפנים היה שמץ של הרהור, שמץ של ספק.

בנוסף,

הקב"ה מוכיח את אברהם בצורה עקיפה, כדי לא לביישו. הקב"ה אומר, הייתכן שאני זקנתי ואינכם מאמינים ביכולת שלי לעמוד בהבטחתי ולהעניק לכם ילד? כלומר, הביקורת של הקב"ה על הצחוק לשמע בשורה על ההבטחה של לידתו של יצחק, מופנית כלפי אברהם ושרה גם יחד. הקב"ה פונה אל אברהם ומבקש ממנו להוכיח את שרה, כאשר הוא עצמו (אברהם) צריך להבין, כי גם הצחוק שלו בעייתי. אם-כן, שהקב"ה מוכיח, את אברהם ואת שרה, על חוסר אמונתם בקב"ה.

בפסוק המופיע לאחר מכן: "ואני זקנתי... הִיפְלֵא מִה' דְּבַר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב - אֵלֶיךָ" - אל אברהם - אתה תראה, שיוולד לך ילד, ורק לאחר מכן כתוב "וּלְשָׂרָה בֵּן" - ההתייחסות היא אל שרה, שתראה, גם היא, שלא זקנתי מלעשות ניסים...

והוא ישב פתח האהל כחם היום (יח, א)

אברהם אבינו ישב בעצמו בפתח האהל כדי לחפש אורחים. המדרש אומר שאברהם מנה את אליעזר לצאת ולחפש עבורו אורחים, אולם על אף חפושיו לא מצא בני אדם שההינו לצאת בחם הכבד. לפיכך אמר אברהם: "אין אמונה בעבדים, אני אשב!" וישב בעצמו בפתח האהל.

הטענה כלפי אליעזר לכאורה תמוהה: הלא אליעזר לא היה סתם עבד, אלא שלט ביצרו כמו אברהם אבינו, ומדוע אומר אברהם אבינו: "אין אמונה בעבדים" כאשר הוא רואה שאיננו מצליח למצוא אורחים?

רבי ראובן קרלנשטיין ישב קושיה זו באמצעות המעשה הבא:

מספרים שבערב יום הכפורים קרא הרב מבריסק לרב טננבאום ז"ל, מזכיר 'ועד הישיבות', ואמר לו שיש

פרשת וירא

אברך שעקב הזנחה לא הגיש דחית גיוס, ולכן נחשב כעריק והושם בכלא, ויש לטפל בשחרורו.

ענה הרב טננבאום: "אין בעיה! מיד בצאת יום הכפורים אטפל בענין".

נענע הרב מבריסק בראשו ואמר לו: "לא מחר! היום עליך לשחרר אותו".

"אינני יכול לעשות כעת מאומה", הצטדק הרב טננבאום, "משרדי הצבא סגורים כעת ואיני יכול לדבר עם איש!"

אולם הרב מבריסק כמו התעלם מדבריו ואמר: "תגיד 'אינני רוצה' ולא 'אינני יכול'!"

הרב טננבאום יצא מבית הרב, והתלבט מה בידו, אכן, לעשות? מחוסר בררה החליט ללכת למחנה שנלר. בהגיעו לשם בקש לדבר עם הקצין הבכיר ביותר. כעבור דקות אחדות יצא אליו קצין והתענין ברצונו.

פתח הרב טננבאום ואמר: "ראה נא, היום ערב יום כפור וכל יהודי זקוק לברכה ביום זה. אולי הנך מענין לזכות בברכה מרב גדול?"

למשמע הדברים התעוררה נקדה יהודית רדומה בלב הקצין, והוא הנהן בראשו.

"אם כן", המשיך הרב, "כל שעליך לעשות הוא לשחרר חייל, ומיד תזכה בברכה".

"אין בעיה", הגיב הקצין, "מיד במוצאי יום כפור אטפל בענין".

"לא מחר! היום!", אמר הרב טננבאום בנחרצות.

אולם הקצין התעקש: "היום לא אוכל לשחרר אותו. הבקשה בלתי אפשרית בעליל".

אולם הרב טננבאום שלף את המשפט שנאמר לו לפני זמן קצר: "אל תגיד 'לא יכול', תגיד שאינך רוצה..."!

התרגז הקצין: "אם אני אומר שאינני יכול, פרושו של דבר שבאמת אני לא יכול! הכל סגור עכשו!"

הרב המתין לסיום המשפט ורק אמר: "דע לך, כל מה שאמרתי לך - אמר הרב הגדול!"

הקצין נאנח, לאחר מכן נשך את שפתיו. "טוב", אמר לבסוף, "ננסה..."

בסופו של דבר, זמן קצר לפני תחילת היום הקדוש, שוחרר העציר, וכאשר הגיע הרב טננבאום ובשר זאת לרב מבריסק, הוא לא שכח להדגיש כי השחרור המיוחד עלה בברכה...

הנה כי כן, התרוץ של "אינני יכול" הנו כסוי ומעטה ל"אינני רוצה", כי מי שרוצה באמת - הקב"ה מזמן לו את רצונו ומצליח בידו.

וזו היתה הטענה של אברהם אבינו כלפי אליעזר - אם אינך יכול למצוא אורחים, זה הסימן לכך שאינך

פרשת וירא

רוצה באמת למצוא אותם!

ואכן, אברהם אבינו אשר רצה מאד אורחים, התאמץ וישב בפתח האהל. ואכן המלאכים בדמות האורחים הגיעו. ללמדנו, שמה שרוצים באמת - מתגשם!

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו (יח,ב)

כתוב ברש"י: והנה שלשה אנשים - אחד לבשר את שרה, ואחד להפך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות. ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להציל את לוט, הוא שנאמר "ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על נפשך", למדת שהאחד היה מציל.

ידועה השאלה: -אם אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות, איך זה שהמלאך רפאל הגיע כדי לרפא את אברהם, ואחר כך הלך להציל את לוט? והתשובה גם היא ידועה, ש'רפואה והצלה חד הוא', שתיהן נחשבות שליחות אחת.

יש גם מי שמתרץ, שאם לוט לא היה נצל מתוך ההפיכה, לא היה אברהם מבריא, מרוב עגמת נפשו.

אך יש לברר מדוע היה צורך 'להדחק', ולשלוח מלאך אחד לשתי השליחויות הדומות הללו? האם יש מחסור במלאכים בשמים וקשה היה לשלוח מלאך נוסף, שיתמקד רק בהצלת לוט?

ה'חפץ חיים' עונה על שאלה זו. ונקדים לפרושו מעשה שארע במציאות:

רבי שלמה קלוגר זצ"ל הוזמן לברית, אך בעלי הברית התעכבו זמן ממשך, ולא החלו לערך את הברית, למרות שהמוהל כבר היה במקום. כשהתעניין לפשר הדבר, נאמר לו כי בחדר הסמוך שוכב אביו של הילד, גוסס ל"ע. בני המשפחה מחכים שימות, כדי לקרוא לרך הנולד על שמו.

אמר רבי שלמה קלוגר - אם זאת הסיבה, יש לערוך את הברית מיד! והוא הסביר: להטריח את המלאך הממונה על הרפואה, שיופיע במיוחד בשביל החולה - כבד ממני, אך כשימולו את הילד, הן יבוא מלאך הברית אל הרך הנמול, אבקש אפוא ממנו באותה שעה, שיסור גם לחדר השני לרפא את החולה.

כדברי רבי שלמה קלוגר, כן היה - שלשה ימים אחר כך כבר הלך החולה על רגליו.

כך, אומר ה'חפץ חיים', גם לענינו: לוט כשלעצמו, לא היה ראוי שישלח מלאך מיוחד מן השמים להצילו, שהרי זהו אותו לוט שהסיע עצמו מקדמונו של עולם, שאמר "אי אפשי באברהם ובאלוקיו", אותו לוט שירד לסדום להיות לחברה לרשעים...

אבל הואיל ומלאך כבר נשלח לרפא את אברהם, הוטל עליו תפקיד נוסף באותו מהלך, להציל אף את לוט, כפי שהתרחש במקרה של אבי-התינוק הגוסס.

וירא וירץ לקראתם (יח,ב)

אברהם היה בשלישי למילתו שזה היום הכי כואב אחרי הברית ואעפ"כ כתוב שאברהם רץ לעבר המלאכים.

פרשת וירא

וצריך ביאור איך רץ הרי היה בשלישי למילתו?

ומתרצים שרופא בשר ודם נותן תרופה זה לוקח זמן עד שהחולה מתרפא אך כשמלאך רפאל מרפא זה לוקח שניה וממילא כשהמלאך רפאל בא לאברהם כתוב 'וירא וירץ' ומיד כשראהו נתרפא ויכל לרוץ.

וקשה א"כ איך אברהם חשבם לערביים?

וי"ל שהקב"ה הרי בא לבקרו וא"כ מדוע שיחשוב שבזכות המלאכים נתרפא ולא הקב"ה בכבודו ובעצמו?

וישא עיניו וירא והנה שלושה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה (יח,ב)

וידוע שהם היו שלשת המלאכים, מיכאל גבריאל ורפאל, ולכל אחד תפקיד, שכן אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות.

ומפרש רש"י: "אחד (מיכאל) לבשר את שרה (על לידת יצחק הצפויה, אף שהייתה עקרה) ואחד להפוך את סדום (גבריאל), ואחד לרפאות את אברהם..."

אגב כך, מביא בעל טורים ש"והנה שלשה" בגמטריה 701 כמו אלו מיכאל, גבריאל ורפאל 701 =

חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע (יח,כה)

אברהם אבינו מבקש להציל את הרשעים בזכות הצדיקים, אבל דוקא בזכות צדיקים שאינם צדיקים גמורים... הא כיצד?

המגיד מדובנא ביאר זאת על פי דברי הגמרא בתענית (כא ע"ב) - פעם אחת היה דָּבָר בעיר סורא. רק בשכונה שבה גר רבא, לא פגע הדבר, וסברו כולם שזכות רבא היא שעמדה למקום. יצאה בת קול, ואמרה להם שהזכות - זכותו של אדם אחד, המשאיל את ומעדר לחפירת קברים למתים.

לכאורה נראה, כאלו זכותו של אותו אדם גדולה מזכותו של רבא, אך הפוכו של דבר הוא הנכון! נתן להבין זאת לפי יסוד שמצינו בדברי רבי יהונתן איבשיץ: מתי הצדיק מציל את כל העיר? דוקא כשאיננו צדיק גמור. ומדוע? כי אין לו די זכויות להנצל, אם מגפה פוגעת במקום. כדי להציל אותו, הקדוש ברוך הוא נמנע מלהביא את הפורענות על כל המקום. אם הצדיק הוא צדיק גמור, הזכויות שלו מגנות עליו, וגם אם מגיעה פורענות למקום, או מגפת דבר וכדו', הוא לא יפגע!

לכן מבקש אברהם להציל את סדום בהזכירו את הצדיקים, שאינם צדיקים גמורים - אומר המגיד מדובנא - שאם תבוא פורענות למקום, לא יהיו להם די זכויות להנצל, וימותו עם הרשעים.

ואברהם שב למקומו (יח,לג)

גבול החסד

לאחר שמסיים אברהם לנסות להציל את סדום, הוא שב למקומו ומשלים עם השמדת סדום.

פרשת וירא

שואל הרב חרל"פ זצ"ל מדוע לא הוסיף אברהם להתמקח על הצלת סדום? כיצד מתייחס אברהם מהרחמים? ומשיב הרב בספרו "מי מרום" שאברהם הבין שלא ניתן לבקש עוד רחמים על אנשי סדום, כיון שבקשת רחמים כזו היתה כבר מחוץ לגבול החסד, דהיינו, בקשת הצלה מעבר לכך אינה בגדר מידת ה"חסד", ומכאן יש ללמוד עד כמה שלימה היתה מידת החסד של אברהם שכולה היתה לשם שמיים ועל פי המידה שקבע הבורא.

אלא, שמעשה כריתת הברית עם אבימלך, מעמידה בספק את גבולות ה"חסד" של אברהם, וכך כותב ה"שפת אמת": "כי הנה אברהם היה איש חסד והמשיך החסדים לכל העולם ורצה לקרב כל הברואים, אבל התחיל להתפשט החסד יותר מדאי", לכן אחר שכרת ברית עם אבימלך - "האלקים ניסה", כלומר, אברהם שמידתו היא החסד, עמד בסכנה של חציית הגבול והגזמה במידת החסד, לכן הקדוש ברוך הוא החליט להעמידו בנסיון קשה של "עקידת יצחק" בנו, בו נראה אם צו ה' יעמוד מול מידת החסד שלו.

לכל אורך חייו ידע אברהם להפריד בין רגשות פרטיים לבין רצון הבורא, עקידת יצחק וגירוש ישמעאל מורים לנו דרך זו. בעקידת יצחק נאמר: "וישכם אברהם בבוקר", ומביא רש"י: "הוא בעצמו, ולא ציוה לאחד מעבדיו, שהאבהה מקלקלת את השורה", כאן אהבת ה' התגברה אצל אברהם על פי מעשה אכזריות לכאורה, ואת אותו לשון מוצאים אצל גירוש ישמעאל: "וישכם אברהם בבוקר", אלא ששם דורשים חז"ל: "ללמדך שהוא שונא לישימעאל על שיצא לתרבות רעה". כאן ההשכמה בבוקר מתפתחת לכיוון של שנאה - שנאת ישמעאל, גם כאן מתוך רצון לקיים מצות הבורא.

גדולתו של אברהם היתה בשליטתו ברגשותיו, כשמצד אחד אברהם הוא איש החסד המובהק, ומצד שני אהבתו לה' "קלקלה את השורה" והביאה אותו לשנוא את בנו ישמעאל שיצא לתרבות רעה, ועד כדי לעקוד את יצחק בנו האהוב על מזבח אהבת ה'.

אל תביט אחריו ואל תעמד בכל הככר ההרה המלט (יט,יז)

מובא בספר 'שפתי דעת' לבעל ה'כלי יקר': לוט היה בעל צדקה ביחס לאנשי סדום שהיו רחוקים מן הצדקה. והיה לוט סבור שדי לו בזה שהוא צדיק ביחס אליהם, ועל כן לא ראה צורך לשפר ולתקן עצמו עוד יותר, והתיר לעצמו להשאר במצבו.

אמר לו המלאך: "אל תביט אחריו" - אל מעשי סדום הגרועים ממך ואל תסתפק להיות צדיק ביחס אליהם, אלא "ההרה המלט" - הבט אל אברהם הצדיק והשתדל להתעלות כמעלותיו.

כדאי להזכיר בענין זה את הפרוש הנפלא על המלים "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת". בנוגע לענינים שמימיים רוחניים, תמיד תסתכל מי למעלה ממך ותשאף להגיע לדרגתו.

לעמת זאת, בענינים ארציים וגשמיים - "מתחת", היינו, תראה את אלה שיש להם פחות ממך ותהיה מרצה ממה שיש.

וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה־אֵיל אַחֵר נֶאֱחָז בְּסֶבֶךְ בְּקֶרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ (כ"ב,י"ג)

שני יסודות בהתקדמות והתפתחות:

הראשון - "נֶאֱחָז בְּסֶבֶךְ".

חכמי המוסר לימדו, שפעולה רוחנית שאדם פועל, יוצרת לרוב התנגדות. כך, שאם אכן ישנה התנגדות

פרשת וירא

סימן שהאדם נגע בנקודה מאוד מהותית. כאשר אדם עומד לפני התקדמות בחיים או לפני התעלות רוחנית, הוא "נֶאֱחָז בְּסֶבֶךְ" הַסֶּבֶךְ הוא השלב הראשון לפני העלייה הרוחנית. הקושי והכאב מגיעים מהניסיון להתנתק מהרגלים וממהלך טבעי ; להתעלות מעט מעל העולם הגשמי.

השני - "וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה",

המשמעות, שבכל עליה רוחנית, צריך האדם לעמול, ולא יהיה השג רוחני ללא עמל. ולא מדובר רק בעמל נפשי אלא מדובר בעיקר בעמל חומרי. על האדם לעשות, לפעול, ללכת, לקחת ובסוף תהליך של פעולות וודאי ייזכה אדם להתעלות. חז"ל אמרו: "אם-בְּחֻקֵּי, תֵּלְכוּ שְׁתִּיחוּ עֲמָלִים בְּתוֹרָה". בכך קונה אדם את מעלתו ולא ישיגה במתנה.

גם בפרשה הקודמת, פרשת: לך-לך - אברהם אבינו ע"ה נחשף כאדם שלאור אמונתו וערכיו, ובעקבות הציווי האלוני, פועל ועמל ללא לאות, בעוצמה ובעוז - ורק עי"כ השיג את מעלתו: "וַיֵּלֶךְ.. וַיִּקַּח.. וַיֵּצֵאוּ.. וַיִּבְאוּ.. וַיַּעֲבֹר.. וַיִּבְנֶה.. וַיַּעֲתֵק.. וַיִּבְנֶה.. וַיִּקְרָא.. וַיִּסַּע..".

וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו (כא,יא)

יש לדקדק, מדוע היה הדבר רע "בעיני אברהם"?

מובא בספר "המשכילים יזהירו": אמרו חז"ל (מגלה כח ע"א): אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע, כי עיניו כהות, שנאמר (בראשית כז, א) "וַיְהִי כִּי זָקֵן יַצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מֵרָאִת", משום שהסתכל בעשו הרשע.

ולפי זה יש לפרש, שלכן "וירע הדבר מאד בעיני אברהם", כי חשש שעניו יכה "על אודת בנו", שכיון שישמעאל בנו הוא רשע בהיותו משחק לעבודה זרה, והרי אי אפשר לו לאב שלא להביט בבנו, ואז עלולות עיניו לכהות.

ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם (כא,לג)

סיפר אחד מגדולי הפרופסורים בארץ על דרך התקרבותו ליהדות. עלינו מרוסיה לפני כ 25 - שנה, כפרופסור התמחתי בתחום רפואי מסויים. והצלחתי מאד, קיבלתי משכורת עתק, חיינו חיי פאר, הייתה לנו וילה יפהפייה בסביון, חיינו התנהלו על מי מנוחות.

במשך תקופת הסתגלותנו בארץ לא יצא לי להכיר את החרדים. שמעתי שיש אי אילו אנשים שחורים, שמנהלים חיים מוזרים... ומאוד פחדתי מהם, מרוב בורות ושטיפת מוח, שעשתה התקשורת...

יום אחד כשחזרתי הביתה ראיתי שאשתי לא מרגישה טוב, ולא חל שיפור במצבה. ביום הרביעי הזמנו רופא הביתה, הרופא שמע את הסיפור בקצרה והחל לבדוק, משהו לא נראה לו. הוא שאל את אשתי שאלות, ורשם מספר בדיקות ואמר שהכל יהיה בסדר. ולי הוא סינן: קח אותה מהר לבדיקות, אני מקווה, שזה לא מה שאני חושש ממנו. הלכנו לבדיקות, אח"כ חזרנו לרופא ומשם לעוד רופא ומשם לפרופסור.

ואז, אחרי שבועיים שלמים של חששות ופחדים הגיעו כולם להסכמה שמדובר ב"מחלה", קשה לי לספר על הפחדים שעטפו אותי, היינו כ"כ שקועים בטוב עד עומק הצוואר שפתאום אומרים לך: לא עוד! המחלה

פרשת וירא

של אשתי קיננה במקום קשה, והרופאים קיוו שהיא תצא מזה בשלום. הילדים שלי שנישאו היו עסוקים בקריירה שלהם... הם אמנם דאגו לאימם אבל לא טרחו לעשות כלום בשבילה. לא האשמתי אותם. זה בסה"כ החינוך שלי, ממי היה להם ללמוד אחרת?

שנינו נותרנו ביחד להתמודד עם המחלה, האימה וההחלמה. השגתי לאשתי את מיטב הרופאים, היו לי קשרים לא רגילים, אחרי מספר ימים החלו בטיפולים. אחד ההשלכות של הטיפול היא נשירת השיער, ולאשתי היה הדבר הזה חשוב במיוחד. אחות אדיבה האיצה בה ללכת לבני ברק.

"בני ברק? מה יש לנו לעשות בבני ברק?" היינו בהלם. "יש שם חנויות של פאות, פשוט לך והזמיני פאה". חייכה האחות. הגענו לבני ברק וכנסנו לחנות, המוכרת התייחסה אליה בנחמדות אם כי בתמיהה עצומה. ראו שאשתי בורה בכל הקשור לנושא דת, אם כן מה היא עושה בחנות זאת. "באתי לקנות פאה" אמרה אשתי והתיישבה על הכסא. היא התייחסה לאשתי כ"כ יפה עד שאשתי התחילה לספר לה את הסיפור האישי שלה. מסביב הקשיבו הנשים בהזדהות, וחלקן אף מחו דמעות. "תני לנו את השם שלך" ביקשה אישה אחת. "למה?" נבהלה אשתי.

"כדי שנתפלל עליך". אשתי הסכימה, היא הרגישה שאכפת להן ממנה. הן לא מתנהגות כמו חברותיה הטובות שמרחמות בגלוי ושוכחות בסתר. אשתי יצאה משם כשהיא מלווה במילות איחול ותפילה. היא הרגישה שלמישהו אכפת ממנה, אפילו יותר מילדיה. כשחזרה הביתה סיפרה לי בהתלהבות על הנשים המיוחדות שפגשה, "כולן שם לבושות בצניעות, והן כ"כ אדיבות וקשובות".

לא הבנתי ממה היא מתלהבת אבל שמחתי שהיא מצאה אוזן קשבת וכבר לא רע לה כ"כ. אחרי שבועיים נזקקה אשתי בדחיפות לפאה שהזמינה, וקבעה עם המוכרת את הזמן המתאים לה. היא הגיעה, וראתה את הנשים שבידן היא הפקידה את שמה לתפילה. "נו, איך את מרגישה?" שאלו אותה. תוך כדי סיפור היא פרצה בבכי, הנשים בכו יחד איתה, וחלק מהן נתנו לה שמות של רבנים שתבקש מהם שיתפללו עבורה. מספר נשים אף החליפו איתה מספרי טלפון. מאותו רגע הרגישה אשתי שהיא לא לבד. וזה נתן לה כח עצום להתמודד עם המחלה רח"ל.

היא הגיעה הביתה מאוד נסערת: "איך בכלל יכולנו לחשוב שהם כ"כ שחורים? הם אנשים נהדרים עם יכולת גבוהה להשתתף עם השני. נראה לי שתהנה מאוד להיפגש עם הבעלים שלהם" ואז גילתה לי שאחת מהן הזמינה אותנו לשבת.

בתחילה התנגדתי והרגשתי מאוד לא נעים, הייתי פרופ' מכובד, לא היה לי נאה לשבות שבת שלימה עם אחד השחורים. אבל כשראיתי שהנשים הללו מחיות את אשתי, וגם ההזמנה עושה לה משהו, הסכמתי לרצונה. למרות שהיו למארחים הנחמדים שלנו תנאים שלא כ"כ התאימו לי...

בערב שבת נסענו ולמזלנו הגענו בדיוק בצפצוף השני, כך שלא נגרם חילול שבת... אני לא יכול לתאר את ההרגשה שהרגשנו באותה שבת. את הזמירות הנפלאות, את התחושה הקדושה שפיעמה בתוכנו. את התדהמה מכך "שאלו השחורים שכ"כ פחדנו מהם". המארחים הסבירו לנו מהי תפילה, הראו לנו את הסידור, וכשראו שאנחנו רוצים לדעת עוד הם הציעו לנו להירשם לסמינר ערכים שם יסבירו לנו את הכל במדויק.

במקביל עם הטיפולים של אשתי הלכנו לסמינר, ואם עד עכשיו התנגדתי, כעת מצאתי את עצמי פוסע עם אשתי לאותה מטרה. בדיוק כשהיינו זקוקים לכ"כ הרבה כוחות נפש וסייעתא דשמיא, הגיעה אלינו

פרשת וירא

האמונה הפשוטה, היכולת להתפלל, לבקש. קשה לי לתאר את המשך הטיפולים איך נדנו בין תקווה לייאוש. בסופו של דבר בחסדי השי"ת אשתי יצאה מהמחלה, היא נשארה עם כיסוי ראש לצמיתות ואנחנו קיבלנו על עצמנו לשמור שבת. חלק מן הילדים הולכים בעקבותינו, ואחד עדיין מהסס אך שומר שבת.

רציתי לומר, סיים הפרופסור את סיפורו, שהיחס שלכם החרדים לסביבה קובע הרבה, הוא יכול לבנות עולמות, ולהחזיר בתשובה יותר מכל מילות ההסבר והשכנוע. והסיפור שלי מוכיח!

הסיפור הזה מסביר מדוע כדי לקרב את העולם לאמונת ה' פתח אברהם אבינו בית אכסניא ונתן לאורחים שלו לאכול, וכשגמרו לאכול ביקש מהם להודות להקב"ה, וכך לאט לאט קירב את האנשים תחת כנפי השכינה, מדוע אברהם אבינו לא

פתח מוסד או ישיבה כדי ללמד את התועים בינה? אלא אברהם אבינו ידע את סוד הקירוב, שכשרוצים להשפיע על מישהו, חייבים לעבוד דרך הלב, כשהלב פתוח אז האדם מוכן לשינוי, והלב נפתח ע"י אכילה, ע"י חסד שעושים עם המתקרב וכדו', ואילו אם הלב סגור לא יעזור כל ההוכחות למיניהם כדי לקרב את האדם אל אבינו שבשמיים.

כמו שכתוב במדרש תנחומא, "וזרע צדקה שכר אמת זה אברהם שזרע צדקה והיה מאכיל עוברים ושבים שנאמר ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם, לאחר שהיה מאכיל ומשקן, היו מברכין אותו, ואמר להם, לי אתם מברכין ברכו לבעל הבית שנותן לכל הבריות אוכל ומשקה ונותן בהם רוח. והיו אומרים לו היכן היא? אמר להם שליט שבשמיים ובארץ, וממית ומחיה, מוחץ ורופא, צר את העובר במעי אמו ומוציאו לאוויר עולם, מגדל צמחים ואילנות, מוריד שאל ויעל, כיוון שהיו שומעין כך, היו שואלין כיצד נברך אותו, ומחזיקין לו לטובה, היה אומר להם, אמרו ברוך ה' המבורך לעולם ועד, ברוך נותן לחם ומזון לכל בשר, והיה מלמדם ברכות וצדקות"...

רואים מדברי המדרש, שאפי' שהיו כ"כ אדוקים בעבודה זרה, אברהם אבינו לא היה צריך להיכנס איתם לוויכוחים על אמונה, מיד היו מסכימים ומתחילים להאמין, החסד – האוכל השפיע... ונראה דזה הביאור בגזירת חז"ל המובא במסכת שבת (יז, ב) "דאמר רב אחא בר אדא אמר רבי יצחק גזרו על פתן משום שממן, ועל שממן משום יינן, על פתן משום שממן מאי אולמיה דשמן מפת? אלא גזרו על פתן ושמן, משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן"... בזה רואים את השפעתה העצומה של האכילה על הקירוב....

ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם (כא, לג)

ספר טלפונים שהחזיר בתשובה

לא רק בחסד בפועל יש את הכוח לקרב, אלא גם רק ידיעה על כך יכולה לקרב, כפי שיעיד הסיפור הבא, שימחיש עד כמה בכוחו של כל דבר קטן לחולל מהפכים:

רוני (שם בדוי) הינו עו"ד מצליח שמתגורר בתל אביב. רוני נולד למשפחה רחוקה מיהדות ומעולם לא טעם טעמה של יהדות. הקולגות שלו במקצוע עריכת הדין הכירו אותו כעו"ד פיקח וממולח. במהלך עבודתו התוודע רוני היטב לצדדיו האפלים של האדם, לא פעם שמע מפי לקוחות שלו 'וידויים' אישיים שגרמו לו שלא לתת יותר אמון בבני אדם. בסביבתו הטבעית לא פגש רוני פנים בפנים את "האדם ביקר", את היופי האנושי, אלא דווקא את הצד השני של המטבע: את הצד האפל של האנשים.

"רון נאור – משרד עו"ד" מכריז השלט בפתח לשכתו. מידי יום נכנסים למשרדו אנשים שונים. רובם חילונים, מיעוטם דתיים. אבל חרדים? חרדי לא נראה במשרדו מאז ומעולם. לפני שנתיים וחצי, באמצע

פרשת וירא

חודש תמוז התרחש מאורע היסטורי במשרד. נכנס לשם אדם חרדי אותנטי (!) עם חולצה לבנה וחליפה שחורה. את אותו יום לא מסוגל רוני לשכוח, לא בגלל החרדי שנכנס אלא בגלל מה שהתפתח בעקבות הביקור הזה.

ברגע הראשון נרתע רוני לאחור, המפגש היה זר לו לחלוטין. את החרדים הוא הכיר רק דרך מרקעי תקשורת השנאה או מקלטי רשת האיבה... להיפגש ככה, עם חרדי בגודל טבעי, זה היה נראה בעיניו מנותק לחלוטין.

החרדי עמד מולו... חיך. בעיני הנץ שלו זיהה מיד שמדובר בחיך אמיתי ולא מזויף. שנים רבות של הסתה נמוגו בקרבו מכוחו של חיך אחד שהגיע הישר מהלב. רוני השיב בחיך רפה והחוזה בידו על כסא פנוי. החרדי הציג את עצמו בשם 'יצחק' וניגש הישר לעניין: שכניו בבניין המגורים הגישו נגדו תביעה בבית המשפט, הוא זקוק לעו"ד שייצג אותו.

עוד לפני שרוני נכנס לעובי ה'קייס', היה ברור לו שהאדם שיושב מולו אינו אשם. האינסטינקטים הבריאים שלו בתור עו"ד, לימדו אותו במשך השנים לזהות מיד אם הלקוח צודק או לא. במקרה הזה היה ברור שהלקוח צודק. נדלג על תקופת המשפט בה נעזר יצחק בעו"ד המוצלח. נדלג גם על זיכוי המוחלט של יצחק בבית המשפט בחסדי השי"ת.

עם תום המשפט היה ברור שמערכת היחסים שנרקמה בין רוני ליצחק לא עומדת להינתק. הכימיה ששררה ביניהם לא יכלה לתת לזה לקרות. רוני חיבב את יצחק. הוא גם העריך אותו כאדם שכל דרכיו יושר וצדק. הטוהר והתמימות ניבטו מעיניו והקרינו אהבת הזולת. למרות כל זאת נזהר רוני שיצחק לא יחזיר אותו בטעות בתשובה. כאשר הם התקרבו, במהלך שיחות משותפות, לבושאים שקשורים ביהדות, הקיף רוני את עצמו בחומה בצורה. הוא לא עומד לחזור בתשובה. הוא לא הולך להתנתק משכונתו ומחבריו. הוא גם לא מסוגל לחשוב על שינויים שאולי יאלץ לערוך בעקבות זאת, בסגנון עבודתו כעורך דין.

מידי פעם היה רוני קופץ לביתו של יצחק לשיחת רעים. החרדים כבר לא נראו כה רחוקים בעיניו והוא נהנה מאוד לשוחח עם יצחק.

היה זה ביום שלישי בצהריים. הטלפון ב"רון נאור - משרד עו"ד" צלצל. "הלוי, זה יצחק" הזדהה הדובר באוזני רוני "אולי תקפוץ אלי הביתה למספר דקות?" לרוני דווקא התחשק להתרענן בעזרת כוס קפה. יצחק אמנם לא הזכיר כוס קפה, אך רוני כבר הכיר את הקפה המיוחד כל כך שהיה נמזג מידיו של יצחק.

בביתו של יצחק בעבעו המים החמים כאשר רוני נקש קלות בדלת. הם שקעו בשיחה מרעננת וכמו תמיד, הבחין רוני לפתע שהשעה מתאחרת. "אני חייב לזוז" פלט ושעט למכונית היוקרתית שהמתינה לו למעטה. ביד אמונה הקיש רוני את הקוד הסודי וסיבב את המפתח ההתנעה. הרכב היוקרתי החריש, דמם. המנוע לא השמיע הגה ורוני הבין שישנה בעיה. הוא המשיך בניסיונות התנעה ולפתע ראה את יצחק מסמן לו לפתוח את החלון. "אולי תעלה אליי שוב הביתה" הציע יצחק "נחפש במדריכי הטלפון טכנאי רכב זמין שיכול לבוא לפה". בלית ברירה נענה רוני להצעה.

בבית של יצחק ישב רוני עם מדריך הטלפונים וחיפש מישהו שיושיע אותו "אבל הרגע" כלשונו. בנתיים פנה יצחק לסדר איזה דבר בביתו, וכאשר חזר לחדר בו ישב רוני גילה אותו ב'פוזת' מוזרה. פניו של רוני הצביעו על הפתעה מוחלטת. עיניו רצו על שורות מדריך הטלפונים ו'בלעו' מספרים במהירות רבה. "לכמה טכנאים הוא זקוק?" הרבה יצחק ומיהר להציץ בספר הטלפונים. "יצחק, מה הרשימות האלו?" שאל רוני בקול מלא פליאה ואף מעט המום.

פרשת וירא

"רשימות של גמחי"ם" הסביר יצחק "בגמחי"ם ניתן לשאול, ללא תשלום, החל משרוך נעל ועד מכשירי חשמל משוכללים".

"הם לא מקבלים שום תמלוגים"? שאל רוני בהתנצחות משפטית טיפוסית.

יצחק הצביע לשמיים והשיב "כאן הם לא מקבלים כלום. אבל בשמיים הם יקבלו הרבה - הרבה מאוד".

באותו רגע הרגיש רוני שהוא לא כל כך זקוק לטכנאי רכב, כפי שהוא זקוק לטכנאי נשמה. באותו רגע נפל רוני בחיק אביו שבשמיים. באותו רגע הרגיש שיש לו את הכוח לקבל את האמת. שהוא מסוגל להשתעבד לאבא שבשמיים. אם זו התוצאה של שמירת תורה ומצוות אז הוא מוכן להתמסר לכך בכל לב...

התהליך עצמו לא היה פשוט כלל, אט אט קיבל רוני על עצמו עול תורה ומצוות - הוא ובני ביתו. לימים פתח רוני אף הוא גמ"ח מצליח. ומתי ששואלים אותו מה קרה לך? הוא עונה: ספר הטלפונים החזיר אותי בתשובה...

והאלקים נסה את אברהם (כב,א)

אנו מוצאים כשלפתע בא לאדם שום בעיה, מתרעם בפה או בלב מדוע ולמה מגיע לי וכו'. אבל סוד הבעיה, אינה אלא "נסיון". ונקדים המשל אשר בדברי המדרש (תנחומא סימן כ): אמר רבי יהודה בר שלום, היוצר (כלי חרס) הזה אינו מקיש על כלי וקנקן רעוע, שלא ישבר. ובמה הוא מקיש? על הבריא! כך אין הקדוש ברוך הוא מנסה לרשעים אלא לצדיקים שנאמר (תהילים יא, ה) ה' צדיק יבחן, אמר רבי אלעזר (משל), לבעל הבית שיש לו שתי פרות, אחת כוחה יפה ואחת כוחה רע, על מי הוא מטיל את העול, לא על אותה שכוחה יפה? הוי אומר ה' "צדיק" יבחן.

והענין, כי כאשר הקב"ה רוצה להיטיב אל האיש או האשה, מקדים לו תחילה נסיון, אשר בהרבה פעמים הוא מעוטה בקושי בסבל וכו'. וזאת כמו החושך אשר קדם לאור בבריאת העולם כמו שנאמר (בראשית א) ויהי ערב - ויהי בוקר. וזה כלל טרם תבא הטובה - מקדימה הרעה, אשר היא מאופקת ומסורה בידי אב הרחמן. וע' בשבת (דף עז:). ואז בזמן "הביניים" הוא עת נסיון. לראות מה יגיב האדם.

וישנם רבים תמהים (ובפרט בעלי תשובה) כי התחילו להיטיב דרכם, ולנטוש אורחות עקלקלות. מאוס ברע ובחור בטוב, וא"כ מדוע דוקא אז עטים עליהם "צרות חדשות", הלא אדרבא צריך היה להגמל מצרות הישנות - ולצפות לטובות חדשות. ותהי להיפך. ועל מה עשה זאת אלקים לנו.

אפס, האמת גלויה כדבר האמור. ה' צדיק יבחן ותוך כדי הבחינה הנסיון, האדם מתמרק, מזדכך, נטהר ומתעלה, ואז נעשה "כלי מוכשר" לקבל להבא את כל הון יקר ונעים. רק מוטל ליתן אל לבו נקודת "הסבלנות" הזמן יעשה את שלו, ועת לכל חפץ תחת השמים, ובא יבא ברינה הטוב והתגמול.

הנה לדוגמא - אברהם אבינו, כי טרם זכה לכל מדרגותיו וברכותיו, עברו על ראשו נסיונות בזו אחר זו, עשר במספר (אבות פ"ה). אך סוף הטוב - לנצח ולהצליח.

וכל יהודי - הוא בבחינת "צדיק" אשר נבחן כמובן לפי דרגתו. והטוב יהיה איתו, ולטוב יכסוף, ויהיה טוב לבסוף. אמן.

פרשת וירא

קח נא את בנך את יחידך...והעלהו לעולה (כב,ב)

עקדת יצחק המשבר האמוני

עקדת יצחק נתפסת ביהדות כהנסיין הקשה ביותר מעשרת הניסיונות שעובר אברהם. לקחת את בנו יחידו, שנולד אחרי מאה שנות עקרות. לשוחטו ולעלות אותו לעולה. אין לך ניסיון קשה מזה.

ונשאלת השאלה מדוע הקב"ה משתמש בניסיון כל כך קשה כדי לנסות את אברהם בניסיון שיש ביישומו רציחה ושפיכת דם נקי. ניתן להבין שברצון ה' לנסות את אברהם על מנת לצרפו, לייחדו, לטפחו ולעלותו לקראת תפקידו הגדול כראש וראשון לאומה היהודית וכאביהם של ישראל. אבל האם עד כדי כך? האם המטרה מקדשת את כל האמצעים?

באו ונאזין לדו שיח המתנהל בין אברהם להקב"ה לאחר עקדת יצחק
 "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך
 עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער?
 א"ל הקב"ה, לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה
 כשאמרתי לך קח, לא אמרתי לך שחטוהו, אלא העלהו". (מדרש)

אברהם אבינו מנסה להבין את דרכיו של הקב"ה ושואל אתמול אמרת לי "כי ביצחק יקרא לך זרע" אח"כ אמרתה לשוחטו, ועכשיו הנך חוזר בך ואומר אל תשלח ידך?

ותשובת ה' לאברהם לכאורה ממש אינה מובנת. שהרי אומר לו ה' מעולם לא אמרתי לך לשוחטו אלא רק העלהו. וכי כל הסיפור הנורא של עקדת יצחק מתבסס על חוסר הבנה בדיבורו של ה'. כביכול עם אברהם היה מבין טוב מההתחלה את דיבור ה' לא היה מתחרש בכלל הניסיון הזה של עקדת בנו יחידו. הייתכן?

ונחזור שוב לתחילת סיפור עקדת יצחק. אברהם מקבל את הבשורה "קח נא את בנך" מה עובר לו בראש. בוודאי שבראש ובראשונה עולים לפניו כל הרגשות האהבים הטבעיים של אהבת אב לבנו. ועל זה הוא מתגבר ומוכן למסור את בנו יחידו מאהבתו הגדולה לה'. אבל אז חווה אברהם משבר אמוני חריף שאין כדוגמתו. אני אברהם שמסרתי את נפשי לתורה החדשה נגד כל העולם כולו. תורה המלאה בערכים של כבוד אדם וערך לזולת. הולך היום לעשות כנגד כל האמונה שגדלתי עליה ומסרתי את נפשי ואף הפצתיה לרבים. ללכת ולרצוח ולשפוך דם נקי. איך הקב"ה מצווה אותי לסתור את כל התורה והאמונה שגדלתי עליה עד היום הזה.

אבל אז לומד אברהם מפרשת "עקדת יצחק" מושג חדש בלעשות "רצון ה'". לא עושים את דברי ה' כי זה מובן, כי זה האהוב, כי זה תורת חיים. אלא עושים את רצון ה' כי זה רצון ה'. גם אם זה עכשיו סותר את כל רצונותיו של ה' שנאמרו ונלמדו עד היום. עושים כך כי כך רצה ה'.
 התבטלות מוחלטת לריבונו של עולם עד כדי כפירה בכל התורה כולה.

כאשר אברהם עומד בניסיון אומר לו ה', מעולם לא התכוונתי שתרצח ושח"ו תשפך דם נקי כי הרי זה סותר את כל ערכי תורתנו הק'. רק נתתי לך להבין ולטעות. על מנת שתלמד את הלימוד הגדול מה לעשות את רצון ה'.

פרשת וירא

ולאחר כל הסאגה הזו נשמעת ההכרזה האלוקית
"עתה ידעתי. כי ירא אלוקים אתה"

וישכם אברהם-ותיקין (כב,ג)

&& בעניין השכמת הבוקר ותפילה כוונתיקין:

בחומש אנו מוצאים שמוזכר שלוש פעמים "וישכם אברהם בבוקר" ומזה למדו חכמים שאברהם תיקן תפילת שחרית. כדאיתא בברכות דף כו': אברהם תיקן תפילת שחרית דכתיב: "וישכם אברהם ולא רק את התפילה תיקן אברהם אלא גם את ההשכמה לתפילה. כי אם רשום בפסוק "וישכם אברהם בבוקר" משמע שעד כעת היה נם ויושן, אך עם הגיע עלות השחר קם הוא בזריזות לעבודת ה'. וזאת ההשכמה בבוקר היא שתביא את האדם להיות מעורר השחר ומכאן יוכל הוא בקלות לכוון את התפילה תפילת שחרית כוונתיקין כי היא הדרכ הנכונה והטבעית והרצויה לעבודת ה' בבחינת 'זריזים מקדימים למצוות'.

לחשיבות ההשכמה בבוקר:

הנה ידוע מאמר חז"ל באבות פ"ה יהודה בן תימא אומר-הוי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים. (מובא בערוך השולחן & אורח חיים סימן א' סעיף טז')- כי האדם מורכב מארבע יסודות שהם עפר, מים, רוח, ואש. אז כך: 'עז כנמר' כנגד יסוד האש. 'קל כנשר' כנגד יסוד הרוח. 'רץ כצבי' כנגד יסוד המים, 'גיבור כארי' כנגד יסוד העפר. ומכאן שכשחז"ל אומרים יתגבר כארי לעבודת ה' כוונתם לזינוק של האדם מהמיטה, ולמה? כי בשינה האדם נמצא בתרדמה כדוגמת העפר המצוי במנוחה אך צריך הוא ליתגבר ולזכך את מידת העפר שבו איך? ע"י ההשכמה שלו מוקדם בבוקר. יתבאר עוד- ולכן כל בוקר בקומו ממיטתו יתגבר כארי לעמוד לעבודת בוראו ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לא לקום מחמת הקור, או בקיץ מחמת עייפות בטענה שלא שבעת מתנומתך, אל ישמע לעצה הרעה הזו של היצר, אלא יתגבר ויזנק כארי מן המיטה. מתי? בעלות השחר שיהיה הוא מעורר השחר, ולא שהשחר יעיר אותו. וזהו שאמר דוד המלך "עורה כבודי עורה הנבל וכינור אעירה השחר" שאין השחר מעיר אותי אלא אני הוא זה שמעיר את השחר.

לחשיבות התפילה כוונתיקין:

הנה ידוע מאד ומעולם חשיבותה של תפילה שחרית כוונתיקין. ובאמת יש בה ערך & מוסף חשוב & מאוד לעבודת ה'. ולמה הכוונה? כי הלוא הטקסט הוא אותו דבר אך המיוחד שבתפילה זו, הוא התיזמון. התיזמון הוא מיוחד בזה שצריך לכוון את העניין של סמיכת גאולה לתפילה עם הנץ החמה, דהיינו לכוון במדויק את תחילת תפילת עמידה של לחש, לנץ החמה שהוא זריחת החמה דהיינו לרגע בו החמה מתנוצצת במזרח. וזאת ממדרש הפסוק: "ייראוך עם שמש", שהיראה תהיה בעת הנץ. אגב השעה המדויקת של הזריחה בכל יום, מופיעה בלוחות השנה לפי אופק ירושלים.

איתא בברכות דף ט: וכן בדף כו. אמר רבי יוחנן-וונתיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה. תניא נמי הכי ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום. אמר רבי זירא מאי קראה "ייראוך עם שמש ולפני ירח דוד דורים"? העיד ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים, 'כל הסומך גאולה לתפילה אינו ניזוק כל היום כולו'.

דא עקא- שזמן הזריחה & משתנה & מיום ליום בכדקה אחת. לקראת ימי & הקיץ בכדקה אחת מוקדם, ולקראת החורף בכדקה אחת מאוחר, ובשל השינוי היומיומי & הזה & יש & כאן מימד מיוחד של התחדשות תמידית בעבודת ה'.

כי הלוא, תפילה שזמן התחלתה קבוע לדוגמא בשש או בשבע, יש בה את מימד הקביעות וזה חשוב מאוד. אך ישנה חשיבות גדולה אף יותר לתפילה כוונתיקין, כי כאשר זמן הזריחה משתנה מיום ליום ואפילו בדקה ובשל כך גם משתנה שעת תחילה התפילה כי הלוא אותו זמן לוקח לאמירת פסוקי דזמרא וק"ש וברכותיה, & ואז כשהיהודי & קם לתפילה כוונתיקין מראה כלפי שמיא שכל כולו מסור ממש לעבודת ה'.

פרשת וירא

כי תפילה שזמנה קבוע נראה כי האדם שולט בזמן, כי הלוא קם הוא כל יום באותה שעה הוא 'עובד' כמו שעון, אך אדם הקם כל בוקר עם שחר לתפילת כוונתיקין נראה שיוקדת בקרבו מדרגה נוספת בעבודת ה', ונראה שלא השעון שולט בו אלא ה' שולט בו וזה באמת מה שמויחד בתפילה זו.

השוני כאן זה הוא המהות: & נראה שהדרכת חז"ל מקדמא דנא הייתה להיות היהודי מעורר השחר. ובכלל זה משמע במילים הראשונות של השולחן ערוך שיהיה הוא היהודי מעורר השחר. וכשיהודי קם בעלות השחר מימלא פשוט הוא וברור שלכתחילה יכוון תפילתו כוונתיקין. כי שכשאדם קם לתפילה כוונתיקין, "חייב" כמחויב המציאות להתעורר בעמוד השחר, שהוא עלות השחר דהיינו & בזמן שהמציאות בעולם מתחדשת, מה שאין כן & מי שקם לתפילה שזמנה קבוע, קם הוא אם כן באותה שעה בדיוק כל בוקר וזה כבר לא כל כך קשור למציאות המתחדשת בעולם.

זאת ועוד, אדם הקם לעבודת בוראו ומחיש צעדיו לתפילה כוונתיקין, חייב הוא אפוא להתעורר בזמן עלות השחר או ממש סמוך לו וזאת מכיוון שעמוד השחר הוא כ-75 דקות לפני הנץ. ואכן השולחן ערוך בתחילה אורח חיים בסעיף הראשון של הסימן הראשון כותב, שצריך האדם להיות מעורר השחר ולפי דעתנו 'מעורר השחר' זה קימה בזמן עלות השחר ולמה? כדי להספיק בצורה נכונה ונינוחה לסמוך גאולה לתפילה עם זריחת החמה.

כי אם & נעשה חשבון מדוקדק של מה צריך & האדם לעשות ב-75 דקות שמעלות השחר עד הנץ אז כך: 15 דקות השכמה התעוררות והתלבשות. כחמש עשר דקות הליכה לבית הכנסת, כעשר דקות קיום מצוות הציצית והתפילין. 15 דקות ברכות השחר וקורבנות ו-20 דקות פסוקי דזימרא וקריאת שמע וברכותיה והנה חלפו להם בי עף 75 דקות והנה החמה כבר מתנוצצת לה במלוא שלמותה במזרח. הדא הוא דכתיב: "ויראוך עם שמש".

זאת ועוד בקימתו בעלות השחר "תופס" הוא את מלאכי עליון. וכוונת חז"ל באומרם 'שלא ניזוק כל היום כולו' אולי הכוונה למלאכים האופפים אותו בטרם יעלה השחר ולמה? כי נזכרים אנו באותו מאבק של יעקב עם המלאך שרו של עשו & האומר ליעקב בעיצומו של מאבק, "שלחני כי עלה השחר" וצריך אני לומר שירה משמע שכעת המלאכים מתכוננים לומר שירה ואם אנו נעורים עם שחר רגע לפני שהם עוזבים כדי לומר שירה מימלא אנו תופסים אותם והם יגנו עלינו ביום זה ושמחה תהיה שורה על פנינו כל היום. ואינו ניזוק למה? כי פניו מלאים בשמחה. באותה שמחה הממלאת את כולו שאכן התגבר הבוקר מחדש על היצר דהיינו על עצמו על כוחות החומר שבו, ואז רואים & כולם שהצליח לשעבד את כוחותיו כולם לעבודת ה'.

הבעייה ופתרונה & מהתבוננותנו על בתי הכנסת בתפילת שחרית נראה שהינם מלאים ברוך ה' בשעות הבוקר, אך לא ממש לתפילת וויתקין. לא רבים הם המקפידים לכוון כל בוקר את תפילתם עם הנץ החמה. תפילה בנץ מקבלת עדנה ועוצמה של רבים רק בימים מיוחדים בשנה. לדוגמא בחג השבועות לאחר לימוד במהלך הלילה. או ביום הושענא רבא. ביום 'לג' בעומר, ובשמחת תורה ובכלל בימים הנוראים ראש השנה ויום הכיפורים יש אכן רבים המקפידים לכוון תפילתם לנץ.

נציין שגם את ברכת החמה & ביד' בניסן תשס"ט יהודים רבים הקדימו לכוון תפילתם בהנץ ולאחריה ברכת החמה.

המצב בו לא מרבים העם לכוון תפילה בנץ היא העובדה שלצערנו אנשים עובדים משועבדים למעסיק ולשעון והזמן הוא הדומננטי כאן, ומשכך נמצא שלפעמים פועלים מקדימים להתפלל בעוד לא זרחה החמה הם נאלצים לפני הזריחה לשאת תפלה ואכן יש בחז"ל פתרונות הלכתיים לכך. ובוודאי שתפילתם מקובלת ורצויה לפניו יתברך. מה גם שתפילת שחרית זמנה עד ארבע שעות, דהיינו ניתן הלכתית לאחר את זמן התפילה במעט.

אכן בתקופת החורף קל יחסית & להדר יותר ולהתפלל תפילה בנץ מכיוון שהזריחה מאוד מתאחרת לאחר השעה שש ומשום כך בימי השובבי"ם רבים אכן היהודים הזוכים לכוון תפילתם לנץ ומכאן שהם לא ניזוקין כל היום כולו. וכשם שהם לא ניזוקין כל היום הם כמובן גם לא מזיקין וכאשר הם לא מזיקין ולא ניזוקין

פרשת וירא

מתרבה בעולם השמחה והרעות. & ואכן צדיקים הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה למה? כי אם כנים דברינו עד עתה נראה שמתנוצצת לה כעת הבנה חדשה במאמר חז"ל זה. כי הלוא הזריחה היא 75 דקות אחרי עמוד השחר. ואם יהודי קם בעמוד השחר אז לאחר כ-15 דקות כבר הוא כצדיקים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני התפילה כי הלוא הנץ יהיה בעוד כשעה כי התפילה היא הכוונה לתפילה בנץ. & נמצא שגם כיום ניתן לנו הזכות לחוש את אותה תחושה של אותם צדיקים ראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני, ואז נמצא שאינו & ניזוק כל היום כולו...

ברכת אבות: & זאת ועוד הברכה הראשונה של התפילה היא ברכת אבות וכל שלא כיוון בה לא יצא. למה? האבות הם העיקר הם כמרכבה לשכינה אנו בתפילה מתחברים לריבונו של עולם דרך האבות כי הלוא אנו בניהם ובני בניהם אנו מחויבים ראשית לכל להתחבר רעיונית עם האבות. ברכת האבות היא הפותחת את התפילה וכאשר התפילה היא בנץ ממילא מתעוררת לה זכות האבות ממש עם הנץ החמה ואין דבר נפלא יותר & מזה.

ידוע הוא שהעבודה בבית המקדש לא החלה עד שהרואה אומר בקראי ומעיד שהאיר פני כל המזרח & עד שבחברון. כי כדי להתחיל את עבודת הקודש במקדש יש ראשית לכל לעורר את האבות הטמונים ברגבי אדמת חברון 'עד שבחברון' הם אותם ישני מכפל אותם שלושת האבות ורק איתם וביחד איתם אנו פותחים את ברכת השבח בתפילה. אנו מתחילים עם שחר את עבודת הקודש. כי הלוא תפילות כנגד תמידין תקנום ואם תמיד נקרב לאחר שעוררנו את ישני חברון, גם התפילה תאמר ותתחיל & בברכת אבות לאחר שעוררנו את ישני מכפל.

ובאמת מה יש בלסמוך גאולה לתפילה? וכי הגאולה צריכה להיסמך על משהו? כן. בפשט אנו אומרים ומצמידים 'גאל ישראל' ל 'ה' שפתי תפתח" אך יש כאן מן הסתם רעיון עמוק עוד יותר. ונשאל מה זה גאולה ומה זה תפילה ואם אכן הגאולה בוא תבוא בעקבות התפילה? כן. ואולי גם לא תתיכן גאולת עולמים ללא פעולה שתבוא מעצמינו כי הלוא התפילה & היא עבודה שבלב. וכאשר הלב שלנו פעל את פעולתו, ממילא הקב"ה ירעיף עלינו ממרום את גודל עיזו ותפארת גדולתו בגאלו את היקום כולו בגאולת עולמים & תמידית ונצחית. ואנו בהסמיכנו גאולה לתפילה פועלים במציאות ומקרבים את הגאולה השלמה ונזכה לראות בקרוב & בימינו את ישועתו של ה' יתברך על העולם כולו. אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו...אמן ואמן!

ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו (כב,יג)

הגאון מורנו רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, פתח בספור בבואו להסביר ענין העקדה.

הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל איש חסד היה, ונודע כרב האסירים. פעם אחת, בשבת, הגיע לברך את האסירים ודרכו נחסמה. השוטר הבריטי לא הניחו להכנס. עמיתו היהודי טען שבידי הרב רשיון כניסה, אך האנגלי השיב שהרשיון תקף רק בזמנים כתקונם. עתה הוטל עצר ותקף הרשיון פג.

טען השוטר היהודי: "מדוע תפריע ליהודי קשיש המתנדב לעזר לאסירים הכלואים?"

ענהו הבריטי: "לבטח מקבל הוא שכר, שילך ויחפש לו עבודה אחרת..."!

כשראה רבי אריה שדרכו נחסמה, הלך סביב וחפש פרצה, מצא ונכנס. מובן שנתפס, והובא לפני השומר הבריטי, אך כעת הודה השוטר אמר: "עכשו מאמין אני שאכן מתנדב הוא. אלו עבד בעבור משכרת, שמח היה לסרוב להכניסו, שהרי את שלו עשה, והיה שב לביתו לנוח. אם טרח לחפש פרצה ולנסות לחדר פנימה, מעיד הדבר שבנפשו הוא, והחסד מדרבנו, רשאי הוא להכנס ולברך את האסירים".

בספור זה יובן, מדוע לאחר התגלות המלאך לראשונה, כשהורה לחוס על יצחק ולא לשלח בו יד, נעלם

פרשת וירא

המלאך ולא ברכו. רק לאחר שהקריב את האיל בא המלאך שנית וברכו בשם ה': "כי ברך אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך... שער איביו. והתברכו בזרעך... גויי הארץ עקב אשר שמעת בקלי".

והענין, שעצם מעשה העקדה אינו מוכיח בשלמות את גדל צדקת אברהם אבינו. יתכן שמרב פחד עשה מה שעשה, שהיה ירא לנפשו שאם ימרה את רצון הבורא הרי בידו להמית ולהחיות, ויוכל לגזר מיתה עליו ועל בנו יחדיו.

ברם, אלו היה עושה את מעשה העקדה מתוך פחד ויראה גרידא, אזי בשמעו את בשורת המלאך "אל תשלח ירך אל הנער" שמח היה להפטר מהנסיון, מתיר היה את אסורי בנו וממהר לשוב לביתו. אבל הוא לא כן עשה, אלא טרח לחפש איל להקריבו, שלא לרדת מן ההר ללא קרבן. והאיל נאחז בסבך בקרניו, ואברהם אבינו טרח להבקיע אליו דרך ולשחררו, להשיגו להקריבו. היתה זו הוכחה נצחת שלא עבד אברהם אבינו את הבורא יתברך אלא מרב אהבה וכל מעשיו לשם שמים בלבד. כיון שכך, התגלה אליו המלאך שנית וברכו בברכות שמים מעל.

מכאן למדנו מהי הדרך המבטיחה ברכות עד בלי די: לקים מצוות מתוך רצון ואהבה. כמו ששנינו בדברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה מלבד הקרן הקימת לעולם הבא: "השכמת בית המדרש שחרית וערבית" (שבת קכז:). ההליכה והתפלה לבד עדין אינם מקנים ברכה זו, אבל ההשכמה והזריזות מורות על התשוקה לקים מצוות, להתפלל ולעבד את הבורא. וכמאמר דוד המלך "דרך מצותיך ארוץ, כי תרחיב לבי", הלב והרצון מתבטאים בריצה לקראת המצוה.

משל למה הדבר דומה? רופא הבודק אם אדם בריא, אינו שואל האם הוא אוכל בודאי אכל, שאלו לא אכל היה מת. שואל הוא האם הוא אוכל בתאבון, שהתאבון מעיד על בריאות וחסן גופניים. והתשוקה לקיום מצוות ה"תאבון" להם מוכיחה שהאדם בריא וחסון מבחינה רוחנית. (מעין השבוע)

אייל אחר נאחז (כב,יג)

מאמר לפרשת "וירא" העקידה&לבירור תפקידו של האיל בעקידת יצחק:

דע, כי אברהם אבינו 'נושא את עיניו' פעמיים בפרשת העקדה. בפעם הראשונה "וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק" ורש"י ע"פ המדרש מלמדנו שרואה היה הוא את הענן קשור שם על ההר. ובפעם השניה "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל וכו'" רואה הוא אפוא את האיל. ואם כן מה מסמל הענן? הענן הוא התגלות ה' הענן הוא השכינה. שנאמר: "כי בענן אראה על..."

אנו נשאל 4 שאלות. מיהו האיל? מה זה אחר? מה הוא הרמז ב'סבך'? ומה מסמלות הקרניים? תשובות לשאלות אלו יינתנו בע"ה במאמר זה על פי הפשט והדרש ככל שמגעת ידינו. ניתן לומר שאברהם אבינו ויצחק בנו מתרוממים לגבהים עצומים ביותר של דבקות בקב"ה ומסירות נפש בל תתואר בעת העקדה הזו. ומרוממים בכך את העולם כולו ומייסדים בכך את היכולת של מסירות נפש. ואכן מכח המעשה הזה שם בהר מסר עם ישראל את נפשו למען ה' במהלך הדורות ורבים הסיפורים על אותם העקדות שבהם נעקדו יהודים למען שם ה'.
אנו נתמקד היום באותו האיל שאותו העלה אברהם אבינו על המזבח שם בהר המוריה תמורת יצחק בנו ומה יש בו באיל זה? ומה מסמן המעשה הזה למשך הדורות כולם?

פרשת וירא

רש"י בפרשתנו על המילים "והנה האיל" אומר - 'מוכן היה לכך מששת ימי בראשית' זאת אומרת חיכה הוא כמעט 2100 שנה עד אותו רגע. והמשנה בפרקי אבות ה' משנה ו' אומרת: עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואחד מהם הוא 'אילו של אברהם'. ושואל כנראה את עצמו וכי איך יתכן לשוחטו שמא גזל יש כאן? אך לאחר העיון, הבין אברהם שאיל זה מיוחד הוא מכל האילים האחרים, בזה שקרנו של האיל שונים הם אחד מהשני בזה שאחד קצר ואחד ארוך, ובזה שמיד לאחר דברי המלאך אברהם הבחין באייל.

ועל פי המדרש מה מסמלות הקרניים הללו? במדרש רבה מובא שהקרבן הקצרה שהינה כנראה בגודל הטבעי, את השופר של מתן תורה שם כתוב "קול שופר חזק מאוד", ואילו הקרבן הארוכה מסמלת ע"פ המדרש את שופרו של משיח. שהלוא נאמר בנביא "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול".

יתכן שהסיבוך שנסתבכו בו קרני האיל הוא ההסתבכות שבין הטבעי לבין הניסי בין העולם הזה לעולם הבא, בין המציאות העכשווית לאידיאל, וזהו שנברא איל זה בערב שבת בין השמשות בין הרוחני לגשמי, אותו סיבוך שיהיה לעם ישראל במהלך הדורות הוא נסוב על הציר שבין המציאות לאידיאל כי עם ישראל הנעקד על קידוש ה' למרות שהמציאות האלוקית המוסתרת והנעלמת לכאורה, דווקא בנקודות החשוכות הללו שם מסרו ישראל את נפשם לשם ה'.

אנו תפילה בעת הזאת שנמסור נפשינו לעבודת ה' 24 שעות ביממה, בחיים, ולא רק ברגע המוות.

המדרש עוד מוסיף שנגלה לאברהם במחזה הזה של האיל הנאחז בסבך בקרנו ולהודיעו שעם ישראל, במהלך הדורות יאחז בעוונות והסתבך בצרות, ועוד שיצא מגלות בבל לגלות מדי ומגלות מדי לגלות יון ומיון לאדום ובמה יגאלו? בקרן. באותו קרן אותה אווזים ישראל בראש השנה תוקעים ומריעים בה ובכך ממליכים מחדש את ה' על העולם ועל כל העולמות כולם.

עוד במדרש מובא שראה אברהם את האיל ניתוש מחורש זה ומסבך בחורש אחר, וסופן ליגאל בקרנו של איל.

בספורנו מבואר כך:

והנה איל אחר נאחז בסבך ובזה הבין שנזדמן לו האיל ברצון הא-ל ושלא היה בו שום חשש של גזל כיוון שלא היה שם איל זה קודם, ומיד ידע אברהם שאיל זה יהיה כעת תמורת יצחק. ולמה מתאים האיל להיות תמורת יצחק? כי גוף האיל דומה לגופו של יצחק, ומן הפן הקדושה גם דומה ליצחק בזה שנברא איל זה בערב שבת בין השמשות שהיא זמן קדוש ומיוחד ביותר. ואמרו חז"ל שאפרו של איל זה צבור לפני הקב"ה כדי לזכור תמיד את זכותו של עם ישראל לפניו בזה שנעקד יצחק על המזבח שם בהר המוריה.

ה'כלי יקר' מבאר את עניין הקרניים כך: הלוא במוחו של אדם מתרוצצות מחשבות. מחשבות ממחשבות שונות ומשונות ובשל כך יש להם דמיון לקרניים המסתעפות אל על מראשו. וכן ידוע שקרניים נועדו לנגוח ובשל כך אדם החושב מחשבות שהם כנגד ה' ומימלא נראה כאילו אדם זה כביכול נוגח בה'. ובשל כך מביא עצמו להסתבך בצרות.

מלבי"ם-

מדמה את גוף האדם גופו של יצחק לגופו החומרי של האיל ומן הפן הרוחני זה המחשבות אותן המחשבות שהתרוצצו בראשו ובמוחו של יצחק עת עקוד היה על המזבח הם התמזגו עם האיל הנשחט. כי הלוא הרי ידוע בכל קרבן חשוב מאוד מה הייתה מחשבתו של המקריב. ובאמת רצון ה' הוא המחשבה את המחשבה לשם ה' זה רצון ה' ולא השחיטה הפיזית.

מוסיף המדרש-רבי בנאי=אמר לפניו ריבון העולם הוי רואה את דמיו של איל זה כאילו דמו של יצחק. רבי פנחס אמר- אמר לפניו, ריבון העולמים הוי רואה כאלו הקרבת את יצחק בני תחילה ואחר כך את האיל.

פרשת וירא

הרש"ר הירש-

"עתה ידעתי כי ירא אלוהים אתה" רק בכך שאברהם עשה את כל ההכנות הרצויות להקרבה ומוכן ומזומן היה לשחוט את בנו יחידו ומאז עם ישראל בכל הדורות ייקח את המעשה הנועז הזה של אברהם ובנו יצחק ובה יכירו כולם מהי התכלית של יראת שמים למופת.

"וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל"- עתה הרגיש צורך להפוך את מעשה העקידה הזאת, על ידי קרבן האייל בסמליות ולמה? כדי לתת תוכן לחיי כל עתיד בניו של יצחק לדורות עולם.

כמו שיצחק היה מוכן ומזומן להקריב את עצמו על מזבח ה' ולקום מחדש לחיים מעל מזבח ה'- כן יעשה הוא ויעשו בניו מעתה ועד עולם. אמונת אומן זו ומסירות נפש זו, יקדשו בקרבנותיהם ויקיימו בחייהם חיי יצחק וחיי בניו אחריו היה יהיו למעשה עקידת נצח לשם ה'.

אותו היום שהקריב אברהם את האיל יסד הוא לנצח את היסוד של תמיד של שחר ושל בין הערביים, וכל כך למה? שבשעה שישראל מקריבין תמידין על המזבח וקוראין את המקרא הזה, זוכר ה' את עקידת יצחק. ומכאן שעם ישראל ממשיך אפוא את העקידה הזו בהקרבת תמידין כסדרן בוקר וערב. "ה' יראה" דהיינו, זאת חוקת קרבן עולם מהר המוריה.

ליצני הדור אמרו מאבימלך נתעברה שרה (כה,יט)

החכמת בצלאל על מסכת נדה (פרק רביעי דף לח.) מביא מדרש רבה פרשה יג' שהיה זיו איקונין של יצחק דומה לשל אברהם שלא יאמרו שמאבימלך נתעברה שרה. ואח"כ מביא המדרש רב יודן אמר לתשעה חדשים ילדה כדי שלא יאמרו שמאבימלך נתעברה שרה.

ולכאורה שתי המדרשים חולקים.

ושואל החכמת בצלאל על שני הטעמים, שהרי המעשה של אבימלך היה בליל פסח וכך אומרים בפיוט בשבת הגדול בהגדה של פסח דנת מלך גרר בחלום לילה, ומיירי שם בליל פסח. והרי לכו"ע יצחק נולד בפסח א"כ איך אפשר לחשוד שמאבימלך נתעברה הרי היה שנה אח"כ וירחי העיבור הם תשעה חדשים?

וכן קשה על הטעם שזיו איקונין שלו דומה לאברהם הרי כשאישה מזנה תחת בעלה זוכרת את בעלה וא"כ תלד ולד בצורת בעלה ומה ראה יש?

וי"ל שכו"ע מודו דמעשה דאבימלך היה בפסח ויצחק נולד בפסח שלאחריו וא"כ הוי יב' חודש אלא שהיה מקום לפקפק ולומר שיש את שיטת 'רבה תוספאה' וכן פסק בשו"ע אבהע"ז סימן ד' שוולד יכול להשתהות בבטן עד יב' חודש ואולי מאבימלך נתעברה?

לכן אומר המדרש טעם שזיו איקונין של יצחק דומה לשל אברהם.

ואילו ר' יודן אחז שזיו איקונין עדיין יש מקום לפקפק שמא חשבה על בעלה בשעת תשמיש.

לכן כתוב שילדה לתשעה חדשים וכתוב במדרש שאותה שנה הייתה שנה מעוברת וא"כ היה יג' חודשים מהמעשה של אבימלך וממילא לא יתכן שמאבימלך נתעברה כי הולד לא יכול להשתהות בבטן יותר מג' חודשים וע"כ שהיה בן לאברהם.

פרשת וירא